

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1926.

Andra kammaren.

Nr 25.

Tisdagen den 13 april.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att docenten Georg Andrén från Uppsala på grund av sjukdom (acut bursit) är förhindrad att från och med den 10/4 1926 tillsvidare troligen minst en vecka deltaga i riksdagens förhandlingar varder härmed intygat.

Uppsala den 10 april 1926.

C. Häggström,
docent, leg. läkare.

2 §.

Föredrogs herr *Dahléns m. fl.* på kammarens bord liggande motion, nr 431, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 213, angående anslag för bekämpande av arbetslösheten; och yttrade därvid

Herr **talmannen**: Som denna motion blivit väckt efter utgången av den i § 55 riksdagsordningen stadgade motionstiden, finner jag mig icke kunna framställa proposition på dess hänvisande till utskottsbehandling.

Vidare föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Holmströms* i Gävle motion nr 432.

§ 3.

Bevillningsutskottets härpå föredragna betänkande nr 36 bordlades åter.

§ 4.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 217, med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av brännvin m. m., nämligen:

nr 433 av herr *Persson* i Fritorp;

nr 434 av herrar *Gardell* i Gans och *Laurin*; samt

nr 435 av herr *Nilsson* i Hörby m. fl.

Dessa motioner bordlades.

§ 5.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående iståndsättande av fastigheten nr 1 i kvarteret Lejonet i Stockholm m. m.;

Andra kammarens protokoll 1926. Nr 25.

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tackande av mot-sedd brist i de för ämbetsbyggnaden i kvarteret Murmästaren anvisade medel;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i de för statslån till Limesforsen—Särna järnvägsaktiebolag föreskrivna villkor;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlönings- och pensionsförmåner för personal vid Kävlinge—Sjöbo järnväg, som vid statens övertagande av nämnda järnväg övergått i statens järnvägars tjänst;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av viss del av statslån till Väderstad—Skänninge—Bränninge järnvägsaktiebolag;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till statens bakteriologiska, rättskemiska och farmaceutiska laboratorier; och

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringsarbeten inom det s. k. Preisiska huset samt beredande av bostad för landshövdingen i Stockholms län m. m.; samt

från andra lagutskottet, nr 142, i anledning av väckta motioner om förlängt anstånd med ordnande av de i 31 och 33 §§ i lagen om fattigvården omförmälda anstalter.

§ 6.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Nilsson* i Tånga under 2 dagar från och med den 14 innevarande april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,42 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 14 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8 innevarande april.

§ 2.

Föredrogos var för sig och hänvisades till bevillningsutskottet de på kammarens bord liggande motionerna, nämligen:

- nr 433 av herr *Persson* i Fritorp;
- nr 434 av herrar *Gardell* i Gans och *Laurin*; samt
- nr 435 av herr *Nilsson* i Hörby m. fl.

§ 3.

Till avgörande företogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckta motioner om åstadkommande vid val till riksdagens andra kammare av en mera rättvis fördelning av mandaten mellan de olika partierna.

*Ang.
valsättet vid
val till riksdagens andra
kammare.*

Till konstitutionsutskottet hade hänvisats de likalydande motionerna i första kammaren nr 227 av herr *Carl Gustaf Ekman m. fl.* och i andra kammaren nr 352 av herr *Hamilton m. fl.*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen ville besluta att i skrivelse anhålla det Kungl. Maj:t måtte låta verkställa erforderlig utredning i syfte att vid val till riksdagens andra kammare tillförsäkra de olika partierna mandat i förhållandet till deras sammanlagda rösttal, samt för riksdagen framlägga de förslag till ändringar i riksdagsordningen och i lagen om val till riksdagen, vilka för detta ändamål kunde finnas påkallade.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *David K. Bergström*, *A. Ljunggren*, *N. J. F. Almkvist* och *Bäckström*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville — — — lika med motionerna — — — ändamål funnes påkallade; samt

av herr *Reuterskiöld* beträffande motiveringen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Bäckström: Herr talman! Den motion, över vilken föreliggande utskottsutlåtande avgivits, avser att få till stånd en utredning i syfte att på grundval av dennas resultat sedermera erhålla bestämmelser i vår vallag om tilläggsmandat, varigenom följderna av det kända och erkända felet i nu gällande valsätt, som gynnar de större partierna på de mindres bekostnad, i möjligaste mån begränsades till sina verkningar eller möjligen helt avhjälpes. Syf-

Ang.
valsättet vid
val till riks-
dagens andra
kammare.

(Forts.)

tet med införandet av den proportionella valmetoden var ju, att valresultatet i landet skulle ge ett så vitt möjligt rättvist uttryck för folkmeningen och därmed åstadkomma, att varje åtminstone i någon mån utbredd politisk meningsriktning skulle i riksdagen bli representerad efter sin röststyrka bland landets väljare. Men hur är det? Jo, härutinnan brister, som vi allesammans veta, ännu rätt mycket, vilket också framgår av de sista andrakammarvalen och ej minst av valet 1924. En fullt proportionell och rättvis fördelning enligt D'Hondts' regel av platserna efter partiernas sammanlagda röstetal för hela landet skulle då givit högern 60 platser i stället för 65, socialdemokraterna 95 i stället för 104, bondeförbundet 25 i stället för 23, de frisinnade 30 i stället för 28, de liberala 9 i stället för 5 o. s. v. Ett sådant resultat står ingalunda i överensstämmelse med det proportionella valsättets mening, ty valen skola enligt grundlagens mening vara *verkligt* och inte *skenbart* proportionella.

Det kan inte vara rimligt att utan nöd tvång stanna vid ett fortsatt begagnande av ett valsätt, som i sin tillämpning visat sig medföra sådana orättvisor och felaktigheter, som att ett större parti kan inhösta som orättmätiga valvinster bortåt tiotalet mandat, vilka rätteligen skolat tillfalla de mindre partierna. En sådan orättvis förskjutning i mandatfördelningen kan leda till, att majoriteten i riksdagen en vacker dag blir i än större utsträckning en annan än parti-grupperingen bland valmännen ute i landet genom sin valhandling uttalat sig för. Och härav kan i sin ordning följa — och det är detta som är det allvar-samma — att lagar genomföras och skattebeslut fattas, som väljareflertalet klart sagt ifrån att det inte vill vara med om. Är det då icke orimligt påstå, att den fulla, numeriska rättvisans betydelse ej må överskattas, med den djärva advokatytren att inom ett socialdemokratiskt parti finnes det alltid en hel del högermän och inom ett högerparti en hel del vänsterbetonade. Ty det se vi ju rätt ofta här i riksdagen vid voteringar om såväl lagstiftnings- som beskatt-ningsfrågor, att partilinjerna följas strikt och strängt. En orättvis mandat-fördelning mellan partierna får i angivna fall en avgörande betydelse för frågornas utgång, andra icke önskvärda konsekvenser av påtalade bristfälligheter i valsättet att förtiga.

Det är således något långt större än blott och bart en partiangelägenhet för oss frisinnade, då vi framlagt vår motion om tilläggsmandat, det är ett oav-visligt rättfärdighetskrav vi fört fram. Det är visserligen mänskligt och förklarligt, att de två största partierna i riksdagen, som ha att eventuellt vänta mandatminskning, om en lagändring på grund av nu begärda utredning en gång kommer till stånd, äro för avslag. Det är förklarligt, om de tycka det är bra som det är. Men det är lika klart, att de som önska möjliga jämkningar inom det nu gällande valsystemet i syfte att ernå största möjliga rättvisa i utslaget, stå på den starkaste grundvalen. Det kan väl inte ändå på allvar bli tal om något sådant som för en tid sedan nämndes i denna kammare, då nu före-varande spörsmål berördes i annat sammanhang och en talare förordade »måttlig rättvisa». Det låter för skorrande, t. o. m. när det gäller riksdagsmannaval. Jag tycker i stället, att varenda riksdagsman, oberoende av partiståndpunkt, skulle känna det som en tvingande plikt att vara med om att rösta för en utredning i syfte att få till stånd sådana ändringar och kompletteringar i valsättet, att varje i någon vidare mån utbredd politisk meningsriktning ute bland väljare-kåren i landet bleve representerad efter sin röststyrka. Det är helt enkelt omöjligt att förneka, att kravet är berättigat, och ha vi nu proportionellt valsystem, bör det vara självklart, att alla böra hjälpas åt, så att det må i möjligaste mån fylla sin uppgift, och det inte bara för de stora utan även för de små partierna. Ty, märk, mina herrar, dessa senare ha, under vissa förhål-landen särskilt, en för landet i dess helhet ej ringa uppgift att fylla i riks-dagen.

Utsikterna för ett övergivande av det proportionella valsystemet inom en överskådlig framtid torde vara rätt små, även om en kraftig stämning inom denna kammare givit paroll i den riktningen. Ha vi nu efter långa stridigheter stannat för detta valsätt och provat dess verkningar under endast en kort tid, så ligger väl närmast till hands att såsom i motionen föreslås, arbeta på uppnåeliga förbättringar i detsamma. Tidigare var riksdagen enig härutinnan, då den på framställning av herr Hage, om jag minns rätt, begärde en utredning, som också omfattade vad i nu föreliggande motion åsyftas. Men var är nu enigheten? Man tycks på en del håll ha blivit alldeles blind för vad man för några år sedan ansåg alldeles solklart. De röster, som vid denna frågas avgörande i lördags i första kammaren avgåvos till förmån för reservationen från socialdemokrater, högermän och bondeförbundare äro ju vackra undantag, men alltför få, ledsamt nog. Man skulle ju kunnat vänta, att högern i riksdagen, som efter varje val klagat över, att socialdemokraterna oberättigat göra vinster, nu skulle vilja vara med om att få till stånd de jämkningar, som kunna vinnas på grund av den i motionen begärda utredningen. Men nej, de gå på avslag; högerns ledamöter i utskottet förena sig med socialdemokraterna. Å andra sidan kunde man väntat, att socialdemokraterna, som alltid, så vitt jag förstätt, vilja gälla som riddersmän för de små och svaga och förtryckta, här skulle med glädje givit motionärerna sitt stöd. Men det vill synas, som om månheten om det partitaktiska här vore långt starkare än rättfärdighetskravet. — Nu kan ju någon genast vara färdig med reflexionen: »Liksom inte de folkfrisinna också säge på det partitaktiska!» Ja, det kan väl vara sant, men jag är glad att i förbigående och utan självberöm kunna påstå, att det parti jag tillhör, vid stora frågors avgörande — raden av dem är inte så liten — i handling ådagalagt, att även då det varit för alla uppenbart, att en reform skolat verka till partiets decimering, rättfärdighetskravet för oss varit det avgörande. Männe inte sådan politik i längden är den för land och folk och partier lyckligaste?

Denna kammares stora partier ställas i dag på ett prov: skall risken för någon eventuell framtida mandatförlust, d. v. s. det partitaktiska, väga tyngre än rättfärdighetskravet? Här är ett antingen—eller, som envar bland landets valmän mycket lätt förstår. Obegripligt lärer däremot det talet bli, att om ett »exakt» valutslag utan svårigheter och risker för styrelsesättet kunde uppnås, så vore ju detta gott och väl och skulle ej från något håll stöta på motstånd. Men då så icke är fallet, sägs det, måste man väga den ena olägenheten mot den andra och välja den mindre. Vad är det då för stora risker, risker rent av för styrelsesättet? Och om det nu vore så allvarsamma saker, som man vill göra gällande, varför icke gå med på reservanternas förslag om en utredning, som väl i sådant fall kommer att klarlägga detta förfärliga, som man tycker sig spåra i denna motion, som endast går ut på en utredning?

Majoriteten i utskottet har, fast i motionen endast hemställes om en utredning, vilken riksdagen redan 1918 begärt i skrivelse till Kungl. Maj:t, ansett sig böra gå på avslag. Men när man läser motiveringen härför, framträder tydligt, såsom var och en torde ha märkt, att majoriteten besväras starkt av känslan att fäkta mot en rättfärdig sak; argumenteringen verkar nästan vad man kallar de ebotfärdigas förhinder, och jag dristar fråga: skjuts inte rättskänslan uppenbart åt sidan, i samma mån som den egna orättmätiga fördelen anspråksfullt vill inträda och göra sig gällande? Det sticker nästan bjärt i ögonen, att motståndet mot de frisinnades motion särskilt kommer just från de håll, där man som sagt har fördelar av det nu tillämpade valsättets uppenbara brister.

Bland skälen för majoritetens avslagsyrkande på skrivelseförslaget framföres, att man under någon tid bör avvakta, huruvida inte ett par redan vid-

Ang.
valsättet vid
val till riks-
dagens andra
kammare.
(Forts.)

Ang.
valsättet vid
val till riks-
dagens andra
kammare.

(Forts.)

tagna förbättringar i vallagen, nämligen om de större valkretsarna och anordningen med underparti- och fraktionsbeteckning, komma att verka till en mera rättvis fördelning av mandaten. Detta skäl kan knappast kallas ens ett svepskäl, ty i den delen visa valsiffrorna redan, att de nämnda reformerna icke mäktat åstadkomma den rättvisa, som systemet med tilläggsmandat skulle medföra. Det heter i reservationen: »Om man med användande av den officiella valstatistiken jämför resultaten av 1921 och 1924 års val till andra kammaren, finner man att i förra fallet kommo de två större partierna till godo 13 och i senare fallet 14 platser, vilka, därest fullständig proportionalitet vunnit tillämpning, skolat fördelas på de övriga partierna.» Dessa siffror visa således, att utvecklingen snarare tenderar till större risker.

Vad de åberopade genomförda reformerna icke hittills visat sig förmå, är det hopplöst att vänta på i fortsättningen.

Andra för avslagsyrkandet angivna skäl verka konstruerade och lätta. Tänk ett sådant skäl, som utskottets majoritet drar fram, att något så förfärligt kunde inträffa, att ett mandat, som tillfallit ett visst parti i en krets, kunde eventuellt överföras till samma parti i en annan valkrets. Man undrar, att det inte helt cyniskt tillagts: »Bättre då, att mandatet går till ett av de stora partierna, såsom nu sker.» Man syftar dit, fastän det icke direkt utsäges, därpå tyder en artikel om förhållandena i Holland i en aftontidning härom dagen. Där har man mycket ansträngt sig för att »ge full rättvisa åt alla partier», som nu de frisinna påyrka, och så lyckades man komma upp i ett fyrtiotal partier, berättas det. Ett av dem utgjordes av dem som bedriva ambulerande handel, industri och konst på stadsgatorna. Tack vare »rättvis» proportionalism lyckades de få en representant i riksdagen för sin åskädning — en ambulerande gatusångare. Det är antagligt, säger man, att den lagstiftande församlingen kunnat umbära honom och att den varit bättre betjänt med att ett av de större partierna genom en låt vara orättvis överrepresentation fournerat riksdagen med en lagstiftare av solidare kvalitet.

Känna de ärade kammarledamöterna igen de där tonerna? Är det icke samma toner, som hördes, när det var fråga om den allmänna rösträtten, eller när det gällde kvinnorösträtten? Jag är gammal nog för att minnas, när den förste socialdemokratiska representanten fick säte och stämma i denna kammare och när de första verkliga arbetarrepresentanterna kommo in i riksförsamlingen. Låten påminner om vad man då fick höra. I den dag som är, borde man dock vid tanken på de tidigare förhånade stora hädangångna, men också på dem, som nu sitta här och verkligen göra fosterlandet gagn, icke längre låta sådana toner ljuda.

Och så detta ständigt återkommande talet, när man inte vill någon jämkning i valsättet, om valledningens ökade makt, mekaniseringen av valen än mera, personlighetsprincipens undanskjutande och fjärmandet av kandidat från väljare samt befordrandet av småpartiers uppkomst o. s. v. Varför uppmura alla dessa berg av svårigheter, då motionärerna, fast de anvisat ett par möjligheter att närmare penetrera, begärt en allsidig utredning? Varför har utskottsmajoriteten, som så flitigt citerat proportionsvalsakkunniga, dock underlåtit att göra en liten erinran om att dessa auktoriteter ändå ansett ett system med tilläggsmandat tekniskt möjligt? Och varför — och detta är det mest stötande — har utskottsmajoriteten tillåtit sig en framställning, som om den velat ge utom konstitutionsutskottet stående riksdagsmän den uppfattningen, att proportionsvalsakkunniga verkligen haft i motionen berörda ärende under sin utredning? Det är tvärtom i stället, såsom i reservationen av herr Bergström m. fl. framhålles, på det sättet att de s. k. proportionsvalsakkunniga, till vilka denna utredning på sin tid hänvisades, blevo genom de i statsrådsprotokollet av den 21 november 1919 för deras arbete givna direktiv anmodade att såsom huvudföremål för sin

utredning behandla sådana nya regler, som kunde »komma till användning vid först infallande val enligt de sist antagna, vilande författningsbestämmelserna». Åt uppgifter av detta slag ägnades också de sakkunnigas huvudsakliga arbete, vilket tydligt framgår av deras avgivna betänkande, där frågan om användning av tilläggsmandat eller annat utjämningsförfarande för åstadkommande av en fullt rättvis mandatfördelning de politiska partierna emellan behandlas på endast något över sju sidor. De sakkunniga meddela själva, att de icke ingått i någon närmare prövning av detta spörsmål.

I det avseendet är ju herr Fehrs uttalande under debatten om denna fråga i första kammaren belysande. Jag var icke tillstüdes i första kammaren vid det tillfället, men enligt tidningsreferaten hade talaren först framfört sitt tack till utskottet för den uppmärksamhet det visat mot de proportionsvalsakkunniga. Emellertid förefaller det, som om denna tacksamhet icke varit så litet ironisk, ty talaren fortsätter därefter: »Sakkunniga hade visserligen ej uppdrag att närmare ingå på frågan om tilläggsmandat, men funno likväl lämpligt att göra ett principiellt uttalande i saken. För att återgälda utskottets vänlighet, skulle jag emellertid vilja tillråda detsamma att snarast söka få till stånd den utredning, som utskottsmajoriteten motsatt sig. De sakkunnigas uttalanden, som utskottet åberopar, äro nämligen knappast ägnade att anföras såsom skäl för utskottets ståndpunkt.» Och så yrkade han bifall till reservationen.

Ja, vid sådant förhållande borde det väl vara uppenbart, att det föreligger yttermera skäl att i enlighet med motionärernas framställning påfordra en dylik utredning och att denna med det snaraste måtte komma till stånd.

I diskussionen har man också sökt få fram vilka avsevärda och svårtillämpade ändringar i nu gällande vallag, som måste genomföras, om sättet med tilläggsmandat komme till tillämpning. Ja, det mesta av detta tal kan väl, det måste man väl säga, inte betecknas såsom annat än fantasimålningar i svart utan verklig grund. Ehuru det inte säges klart ut, ligger bakom detta tal i stort sett ett: vi vilja inte. Intresset för att få många mandat är starkare än intresset för rättvisa. Nu tänker man kanske, att detta väl ändå är ett hänsynslöst tal och yppar bristande förståelse för andras åsikter och synpunkter. Ja, vad skall man väl eljest svara, frågar jag, på det dyrbara avslagsskålet, som anfördes i lördags i första kammaren, då en talare påstod, att det vore en ren tillfällighet, att socialdemokratiska partiet nu var överrepresenterat i riksdagen. Valsättet borde bevaras väl, icke påbörjas brister, som leda till de påtagliga orättvisorna. Men har man en sådan argumentationsmetod, lönar det väl knappast att ens diskutera saken.

Till sist vill jag yttra några ord om alla de upptornade svårigheter, som motståndarna till en utredning bemödat sig om att draga fram. Varför skulle inte vi svenskar kunna komma till rätta med ett system med tilläggsmandat, då man i andra länder såsom Belgien, Danmark och Tyskland funnit detta system ändamålsenligt? Är det verkligen skäl, att vi själva giva oss ett sådant underbetyg? Är man, som man på en del håll synes vara, så övertygad om, att det är så många svårigheter förbundna med den önskade reformen? Varför då icke med allra första taga itu med en utredning? Ty ett uppskov leder till att samma orättvisa sammanräkningsförfarande får gälla onödigt länge med ty åtföljande växande missnöje bland allt större skaror. När det kan visas, att det är omöjligt att hos oss tillämpa det valsätt, som i motionen föreslås eller eventuellt ett system efter andra linjer än som i motionen angivits, först då får man låta saken om tilläggsmandat dö. Men min tro är, att det framförda kravet åter och åter skall komma igen, och detta icke minst därför, att vi ju redan ha skrivit om saken. Motionen, som utskottet behandlat, grundar sig ju på en skrivelse, som riksdagen år 1918 själv avlät, en skrivelse, som ännu inte beaktats i avsedd omfattning. Den av reservanterna begärda utredningen är således mycket

*Ang.
valsättet vid
val till riksdagens andra
kammare.*

(Forts.)

Ang.
valsättet vid
val till riks-
dagens andra
kammare.
(Forts.)

väl motiverad, och, som jag sade, den omständigheten att riksdagen redan 1918 skrivit och begärt en sådan utredning visar väl att det icke är för tidigt, att vi nu stryka under, att en utredning bör komma till stånd. Riksdagen bör väl icke ställa sig på samma ståndpunkt, som utskottsmajoriteten, vilken icke tycks vilja låtsas om den skrivelse, som riksdagen avgivit, utan tvärtom vill låta udda vara jämnt.

Herr talman, på det anförda ber jag att få yrka bifall till den reservation, som finnes fogad till utskottets utlåtande och som är avgiven av herr David Bergström m. fl. samt avslag å utskottets hemställan.

Herr Sävström: Herr talman! Det ser ut, som om kammarens ledamöter icke skulle ägna någon större uppmärksamhet åt behandlingen av denna fråga, och det är ju kanske förklarligt, då ju första kammaren redan har avgjort saken. Om reservanternas förslag till äventyrs skulle komma att bifallas av andra kammaren, kan det således ändå icke föranleda någon riksdagens skrivelse i ämnet i år. Emellertid måste jag nu med ett par ord åtminstone yrka bifall till utskottets hemställan.

Den föregående ärade talaren har betonat, att detta är ett rättfärdighetskrav så starkt, att han hoppades, att riksdagen inom en nära framtid skulle komma att bifalla deras framställning. Han förvånade sig därjämte över att i synnerhet socialdemokraterna, som väl annars bruka vara vänner av rättvisa, i det här fallet icke kunnat följa reservanterna. Det framhålles också i reservationen, att man, när förslaget om proportionella val framlades, lovade att full rättvisa skulle komma att genomföras. Herr Lindman är icke närvarande här i dag, eljest borde väl han vara den, som skulle vara den stora rättfärdighetsaposteln, och som kanske skulle ha kunnat giva svar på frågan, huruvida han har lovat full rättvisa eller ej. Så mycket kan man väl ändå säga, att man vid proportionalismens införande kunde förutse, att den skulle komma att medföra en långt större rättvisa än det förut rådande majoritetsvals-systemet. Så mycket är väl ändå klart.

Vidare säger man i reservationen, att de åtgärder, som riksdagen redan tidigare har genomfört för att uppnå en större rättvisa, nämligen införandet av de större valkretsarna, åtminstone icke hittills medfört någon verkan. Uttrycket »åtminstone hittills» tyder ju på, att man kanske väntar sig att så kommer att ske, eljest förstår jag icke, varför uttrycket i fråga införts. Emellertid måste man väl ändå medgiva, att *någon* ändring har inträtt härutinnan genom införandet av de större valkretsarna. Om jag ser på den valkrets, som jag själv representerar, nämligen Gävleborgs läns valkrets, så är det ju så, att man från de små valkretsar, som funnos förut inom detta län, icke kunnat skicka några representanter för högern. Nu hava vi, den dag som är, en högerman på Gävleborgsbänken, och tack vare den större valkretsen kunde också kommunisterna skicka en representant till andra kammaren från Gävleborgs län. Det skulle de icke annars ha kunnat göra. Man kan således icke säga, att den reformen icke medfört någon ändring, ty det är ju uppenbarligen icke riktigt. När man i debatten i första kammaren yttrade, att utskottets utlåtande innehöll små tankar, så vill jag fråga, om någon av herrarna har läst reservationen och funnit några stora tankar i densamma. Nej, ingalunda, tvärtom innehåller reservationen åtminstone en oriktig uppgift.

Vad valet år 1924 beträffar, så vet ju herr Bäckström lika väl som jag, hur det utföll. Vi ha ju i konstitutionsutskottet fått siffrorna från detta val och på grund av de tabeller, som utgivits beträffande detta val, kan man ju räkna ut, hur det skulle ställa sig om full rättvisa genomfördes. Om man t. ex. räknar samman rösterna för hela landet för samtliga partier, hur skulle resultatet då bli, om man därvid t. ex. delade upp rösterna i å ena sidan de röster, som av-

givits för de borgerliga riksdagsmännen d. v. s. högern, de frisinnade, liberaler och bondeförbundet och å den andra sidan räknade ihop socialdemokraternas och kommunisternas röster. Ja, då skulle det ha blivit tre borgerliga riksdagsmän mera, än vad som nu faktiskt blevo valda, men i stället skulle vi ha haft glädjen att ha fått sex kommunister flera här i andra kammaren. Om kommunisterna skulle motionerat i den här saken och hemställt om rättvisa, hade det ju varit begripligt, men att de frisinnade, som icke skulle ha erhållit mera än ytterligare två mandat, kunna vara så ivriga, har jag svårt att förstå, men det är väl så, att det är de frisinnade, som i första hand slå vakt om rättfärdighetskravet.

Emellertid, när de frisinnade nu här uttala sina bekymmer över detta och, som herr Bäckström nyss framhöll, befara, att man, om det proportionella valsystem, som vi nu ha, fortlever, skall få ett majoritetsparti i riksdagen, som är för stort, d. v. s. ett majoritetsparti vars storlek icke komme i rimlig proportion till dess valmäns röstantal, något, som kunde verka ofördelaktigt i avseende å kommande lagstiftning —, det var ju icke ordagrant så, som herr Bäckströms ord föllo, sig, men det var väl någonting ditåt, tror jag — tycker jag, att de frisinnade, trots att de icke äro någon stor grupp i riksdagen, icke ha så förfärligt mycket att bekymra sig över eller oroa sig för. Hur förhåller det sig nämligen i verkligheten? Jo på grund av att det existerar två stora partier, nämligen högern och socialdemokraterna, ha ju de frisinnade kunnat komma i en mellanställning. De spela ju vägmästarens roll. Här framför man ju förslag ifrån båda hållen, och högern och socialdemokraterna äro angelägna om att så snart som möjligt framföra sina åsikter, men de frisinnade bruka dröja till sista minuten med sina förslag och med sina uttalanden och önskningsar om hur de vilja hava det, och på grund av att det är den meningsriktning inom utskott och kammare, som de frisinnade stödjade med sina röster, som bilda utskottets eller kammarens majoritet, måste de olika meningsriktningarnas talesmän så väl i utskott som i kammare låta vältaligheten flöda för att söka få de frisinnade över på sin sida för att kunna bilda majoritet. Så är ju förhållandet för närvarande. Jag tycker, att det är en förfärligt stor makt, som de frisinnades relativt få väljare i landet besitta tack vare detta förhållande. Men det är naturligtvis enligt deras mening fullt rättvist. Nej, herr Bäckström, man kan icke beskylla socialdemokraterna för att de äro så orättvisa, därför att de anse, att det för närvarande kan bero vid de förbättringar, som redan vidtagits för att skaffa full rättvisa, ty det är ju klart, att man, om man skulle giva sig in på ett förslag om tilläggsmandat, får lov att vidtaga sådana anordningar, att det verkligen blir någon glädje med det resultat, som då skulle komma att uppnås. Här äro vi representanter för olika valkretsar. När valet sker, avlämna valmännen sina röster, och när resultatet är klart, vänta vi, att de, som blivit utsedda, också skola få representera i riksdagen. Då skulle det emellertid visa sig att, om det finns några röster här och var i valkretsarna runt om i landet, så skall en person, som redan är vald i en valkrets, nödgas träda tillbaka därför att dessa spridda valmän i olika kretsar i landet få sina röster sammanräknade och få en representant, som kan vara bosatt var som helst. Uppropslistan skulle då komma att upptaga inte som nu de olika länen och namnen i ordning efter valkretsarna, utan det skulle tillkomma en rubrik »hemlösa representanter», beträffande vilka representanter man ju inte egentligen vet, vilken trakt eller ort de representera.

Det är klart, att man inte utan vidare kan vara med om att biträda ett förslag, som ändå skulle leda till något sådant. Den absoluta rättvisan får väl ändå inte köpas för vad pris som helst. Vi ha kommit så långt, tycker jag, genom de nya valkretsarna, att det praktiskt taget nu icke är så mycket att klaga över. Det finns små grupper, liberaler och kommunister, som i detta fall kunna anföra skäl för att de äro för litet representerade, men jag tycker, att de frisinnade

*Ang.
valsättet vid
val till riksdagens andra
kammare.
(Forts.)*

Ang.
valsättet vid
val till riks-
dagens andra
kammare.
(Forts.)

nade egentligen icke hava någon anledning att särskilt klaga. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Osberg: Herr talman! Sedan man infört den proportionella valmetoden i vårt land, har man funnit skäl att utöka valkretsarna, i vissa fall till det dubbla eller tredubbla i förhållande till den storlek som bestämdes vid lagens antagande, i syfte att uppnå större rättvisa. Jag har för min del den uppfattningen, att full rättvisa egentligen icke kan åstadkommas, med mindre man beräknar hela landet såsom en enda valkrets. Jag tror, att det hade varit det bästa, om den Ekmanska motionen från början gått ut på detta, ty, skall man vidtaga en ändring, så kan det till sist nog ändå inte bli annat än en åtgärd i sådan riktning.

Jag har avlyssnat debatten i första kammaren i denna fråga. De, som där ställde sig såsom motståndare till förslaget, hade till förnämsta skäl för sin ståndpunkt, att det skulle bli så krångliga och svåra beräkningsgrunder, att det inte var mödan värt. Det kan jag också i ringa mån ge dem rätt i, om man skall tänka sig utvägen med tilläggsmandat. Men jag tycker för min del, att spørsmålet i själva verket är rätt enkelt. Varför skall man inte kunna beräkna röstetalet för hela landet, dela detta med antalet mandat i andra kammaren, d. v. s. 230, och sedan låta det sålunda erhållna kvottalet bli utslagsgivande vid platsfördelningen? Vi kunna tänka oss att hela antalet röster motsvarar en siffra av 7,000 för varje mandat. Då kan man i enlighet härmed fördela mandaten i de olika valkretsarna efter partistyrka i varje undervaldistrikt. Hela kvottal böra först ifrågakomma vid fördelning emellan partierna, sedan delar av kvottal. Ty jag anser, att den valkretsindelning, som nu finnes, fortfarande bör tillämpas, för att de lokala intressena skola bli tillgodosedda. Man skulle således valkretsvis fördela mandaten mellan de olika partierna enligt denna beräkningsgrund. Det är naturligtvis det enda rätta och riktiga att göra på det sättet. Jag kan inte förstå, att någon, som har en utpräglad rättskänsla, skall kunna säga något sakligt mot en sådan anordning.

Jag kan visserligen förstå det moderata partiets ställning, ty detta parti har ju inte velat släppa fram väljarna i alltför stor utsträckning, utan man har på det hållet ställt sig reserverad däremot. Men att det socialdemokratiska partiet motsätter sig och söker bagatellisera detta förslag förefaller mig litet egendomligt. Detta parti har ju alltid varit mycket angeläget om att få fram väljarna så mycket som möjligt. På det hållet har man ansett, att man inte skall genom några skrankor vare sig beträffande inkomstförhållandena eller åldern förhindra medborgarna att deltaga i valen. Och även mellanpartierna, de frisinnade och liberala, ha ju i detta avseende haft väsentligen samma uppfattning. För min egen del har jag också denna uppfattning, ty jag tycker, att var och en bör ha sin rätt att göra sina synpunkter gällande när det gäller rikets angelägenheter. Men då socialdemokraterna varit så angelägna att arbeta för denna medborgerliga rätt, så tycker jag att konsekvensen fordrar, att de icke motsätta sig att landet verkligen får den representation, som folket i val förklarar sig vilja ha. Jag kan inte förstå, det säger jag än en gång, herr talman, varför motstånd skall från det socialdemokratiska partiets sida resas mot en så rimlig åtgärd. Hela proceduren med uträkningen blir ju, såsom jag tänkt mig den, en mycket enkel sak. Och jag kan inte inse, att åtgärden skulle innebära annat än rättvisa.

Nu sade den siste ärade talaren, att de frisinnade bara skulle fått tre mandat mera, om en sådan metod tillämpats vid de senaste valen, och det tyckte han inte var så mycket att bråka om. Men däremot skulle kommunisterna fått åtskilligt flera mandat, än de nu ha. Ja, det utslagsgivande bör väl icke vara, om det ena eller andra partiet vinner eller förlorar på åtgärden, utan det ut-

slagsgivande måste väl vara, att man eftersträvar en rättvis fördelning. Jag vill gärna för min del säga, att om det finns så många kommunistiska väljare, att de skola ha fler mandat, så låt dem då få det. Jag undrar, hur man på socialdemokratiskt håll skulle ställa sig till ett sådant förslag som detta, därest det socialdemokratiska partiet händelsevis skulle smälta ihop, så att man själv skulle ha vinst av ett sådant tillvägagångssätt eller så att partiets samlade röstetal endast därigenom skulle komma till sin rätt. Jag är nästan säker på att socialdemokraterna i så fall skulle vara mera beredvilliga att åstadkomma rättvisa på detta område. Jag kan inte tänka mig, att motståndet skall bli lika kompakt även i framtiden.

Den siste ärade talaren sade, att frågan redan fallit genom första kammarens beslut. Ja, må vara att den fallit för i år, det skadar likväl inte att resonera om saken. Jag kan inte tänka mig annat än att förslaget om att behandla hela landet såsom en valkrets skall komma fram igen och erhålla ett gynnsammare mottagande.

Man har sagt, att en sådan åtgärd skulle leda till att det politiska intresset minskades. Jag tror tvärtom, att det politiska intresset därigenom skulle ökas, ty då skulle i en valkrets ett litet parti, som hade små utsikter att få sin kandidat vald, likväl arbeta till det yttersta för att dess röster i alla fall skulle betyda något vid den slutliga sammanräkningen. Jag kan sålunda icke se annat än att det skulle höja intresset över hela linjen.

Jag tror sålunda, herr talman, att man i längden icke kan motsätta sig detta rättvisa krav, som helt enkelt går ut på att de skilda partigrupperingarna verkligen skola erhålla de mandat, som rättvisligen tillkomma dem, och sålunda åstadkomma största möjliga rättvisa på detta område. De stora partierna komma ju fortfarande att ha förmåner. Icke heller för deras vidkommande behöver man befara att intresset skall slappna. Det blir ju alltid en fördel att veta sig tillhöra ett stort parti.

Såsom frågan nu ligger till, kan ju ingenting vinnas för denna gång. Men jag har dock velat säga dessa ord. De kanske kunna betyda något för framtiden. Emellertid kan jag, herr talman, icke annat än yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Spångberg: Herr talman, ärade kammarledamöter! Motionärerna ha här pekat på ett av de många fel och brister, som karakterisera vår författning. När vi kommunister här understödja de motioner, som väckts i denna fråga, så är det inte därför att vi skulle på något sätt överskatta betydelsen av de ändringar, som möjligen skulle företagas. Vi veta alltför väl vilka medel, som stå de ekonomiskt maktägande till buds, då det gäller att göra sig hörd exempelvis i valrörelsen. Och det är ju så, att valrörelsen i stort sett blir utslagsgivande för sammansättningen av riksdagen. Vidare är det ju också på det sättet, att valrörelsen i stort sett är en ekonomisk fråga, vilket gör, att de ekonomiskt mest bärkraftiga ha helt andra resurser och möjligheter att göra sig gällande än de ekonomiskt mindre bärkraftiga. Från den synpunkten kan man ju strängt taget anse, att riksdagen inte blir det verkliga uttrycket för folkets vilja ute i landet. Men under sådana förhållanden måste det väl ändå erkännas, att det är så mycket större skäl att vidtaga de ändringar av författningen, som kunna anses nödvändiga och därigenom något rätta till de brister, som finnas.

Jag måste erkänna, att det saknar inte sitt intresse att läsa konstitutionsutskottets utlåtande. Om inte precis den anförda motiveringen verkar så övertygande eller är så givande, så är det så mycket mer intressant att konstatera själva partiställningen. I en tid, när det talas så mycket om demokrati, som nu är fallet, och då socialdemokraterna ju alltid vilja göra gällande, att de äro

*Ang.
valsättet vid
val till riks-
dagens andra
kammare.
(Forts.)*

Ang.
valsättet vid
val till riks-
dagens andra
kammare.

(Forts.)

det speciella parti, som under alla förhållanden tar hänsyn till folkviljan ute i landet, är det säkert många som väntat sig, att socialdemokraterna rent av skulle kunna vara de första, som krävde en så liten enkel rättvisa i valsystemet, att de, vilka ju ändå ha erkänt rösträtten och deltaga i röstningen, också bli representerade efter sitt röstetal. Men i stället finner man här, huru socialdemokrater och högermän i broderlig sämja och naturligtvis i rak strid mot den demokratiska uppfattningen och de demokratiska principerna gå emot en sådan enkel gärd av rättvisa, som det här är fråga om. När man läser utskottets utlåtande, så kan det inte hjälpas att man tycker, att majoritetsherrarna inom utskottet tassa som katten kring het gröt. Utan att egentligen ge sig in på sakskalet citera de ärade utskottsledamöterna några rader ur de proportionsval-sakkunnigas betänkande, vilka sakkunniga enligt sina direktiv av den 21 november 1919 behandlade de regler, som skulle komma till användning vid de då närmast kommande valen enligt då senast antagna vilande författningsbestämmelser. Varför nämna inte herrarna exempelvis något om eller lämna några uppgifter ur den redogörelse, som avgivits av statistiska centralbyrån över de senaste valen? Är det möjligen därför, att herrarna därigenom alltför mycket skulle komma att visa upp, hur proportionellt galet det ställer sig beträffande mandatfördelningen i förhållande till partiernas röststyrka? En sådan redogörelse skulle nämligen ha visat sådana egendomligheter inom det demokratiska valsystemet, som att, under det att socialdemokrater och högermän i denna kammare äro överrepresenterade med flera mandat, så har exempelvis, såsom ju också redan har konstaterats av någon talare, det kommunistiska partiet inte ens hälften av de mandat, som det i förhållande till sin röststyrka borde vara berättigat till. När man undersöker medeltalssiffran för hela landet för varje representant, så finner man att denna vid senaste andrakammarval uppgick till 7,676 röster. Undersöker man vidare, hur det ställer sig för de olika partierna, så finner man, att socialdemokraterna för varje representant ha 6,975 röster, högern 7,096, de frisinnade 8,175, bondeförbundet 8,278 och de liberala 13,925, under det att kommunisterna komma upp till ett röstetal av 17,980 för varje representant. Jag skulle vilja tro, att var och en, som ur den rättfärdighetssynpunkt, som några talare här nämnt, eller ur objektivitetssynpunkt, så långt man överhuvud taget kan tala om objektivitet i denna sak, skall, då han granskar dessa siffror, erkänna, att det är rätt anmärkningsvärda brister, som här kommit fram. Jag vill verkligen, när jag hör, hur socialdemokraterna motsätta sig till och med denna lilla utredning, säga, att de, som vilja vara med om att avslå en utredning, som endast syftar till att tillförsäkra de olika partierna mandat i förhållande till deras röststyrka, de kunna sannerligen också lägga talet om demokrati på hyllan.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den av herr Bergström med flera avgivna reservationen.

Herr Hallén: Herr talman! Det som vid första påseende gör, att de föreliggande motionerna påkalla ett visst sympatiskt intresse, är naturligtvis deras ivriga åstundan efter större och bättre utskiftad rättvisa. Resning av målet, det är ju dagens lösen, så fort en orättvis dom fallit. Motionärerna mena uppenbarligen, att den nuvarande ordningen för den proportionella röstberäkningen blivit till ett instrument i en orättvis domares hand. Alltså, större grad av rättvisa vilja motionärerna göra sig till talesmän för. Om man då skulle förmena, att tilläventyrs dessa motionärer drivas av några partiegoistiska synpunkter i denna sin jakt efter vad man kan kalla den sublimerade rättvisan, kunna dessa motionärer, och jag antager speciellt herr Carl Gustaf Ekman själv, slå sig för sitt bröst och säga ungefär så: med oss är det väl en ringa ting, ty vi skulle inte tjäna mer än två mandat på affären, men vi ömma för de

små i samhället, eller rättare de små i riksdagen, d. v. s. de partier, som blivit så orättfärdigt behandlade, de, som just nu kommit till tals, herrar Spångbergs och Osbergs partier, det kommunistiska och det liberala partiet.

Det har upprepats av flera talare, att dessa partier varit utsatta för en åtminstone matematiskt sett mycket kraftig orättvisa, kommunisterna genom att de i stället för elva mandat bara fått fem och de liberala i stället för nio endast fyra. Det är, kan man säga, hundraprocentig orättvisa, som drabbat dessa små grupper. Det är väl närmast som talesman för dessa herr Carl Gustaf Ekman för närvarande rider för rusthållet. Men jag undrar, herr talman, om inte bakom detta faktum, att denne motionär på detta sätt går i bräsch för närmast andra små partier, ligger något ganska märkligt. I vår egoistiska tid är det väl sällan man kläder skott för andra. Man har åtminstone rätt att undra, om det kan också finnas ett annat motiv. Om jag finge uppehålla mig ett ögonblick just vid dessa två små grupper, kommunister och liberaler, så skulle jag vilja säga följande. Om vi frånräkna den opinionsyttring, som nu från ett par av deras representanter kommit till synes här i diskussionen, hava icke dessa partier såsom sådana funnit skäligt vare sig efter 1921 eller efter 1924 års val att göra en framstöt i samma stil som herr Carl Gustaf Ekmans. Vad kan väl orsaken vara? Ja, om man också inte är kompetent att pröva hjärtan och njurar hos kommunisterna, skulle man åtminstone våga det förmodandet att, vad det kommunistiska partiet beträffar, det väl är så, att dess anhängare i sin tro på den av bajonetterna i sista hand stödda minoritetsdiktaturen icke kunna ha så avsevärt stort intresse till övers för en bättre teknik i fråga om den proportionella valmetoden. Det skulle möjligen kunna tänkas ett annat motiv för deras hittills åtminstone mycket svala intresse för tanken på tilläggsmandat, och det skulle vara, att de leva i den kanske riktiga känslan av att efter nästa möte med valmännen hjälper väl för deras vidkommande inte ens världens bästa sammanräkningsmetod. Vad liberalerna beträffar har visserligen herr Osberg på sitt humana sätt visat en viss sympati för denna motion. Gentemot detta kan man ju erinra om, hur i första kammaren synbarligen större delen av hans meningsfränder reagerade mot detta erbjudande. Jag vill också erinra om vad en västsvensk liberal tidning — ingen tänker i detta sammanhang naturligtvis på herr Segerstedts organ utan den andra, verkligt liberala tidningen — har sagt om denna sak, när den påtalar den folkfrisinnade rollen som vågmästare och alldeles undanber sig att på detta sätt och med denna hjälp få antalet liberala representanter ökat i riksdagen. Jag kan, herr talman, inte neka till, att, för att använda en något enkel bild, detta herr Carl Gustaf Ekmans erbjudande nu närmast åt ett par andra partier påminner om, när någon säger till några blyga gäster vid bordet, vänskapligt knuffande dem i ryggen: var så god och stig fram och ta för er; det är visserligen inte jag som bjuder, men det är er väl unt i alla fall. — Man kan därför icke undertrycka den tanken, att det måtte ha föresvävat motionärerna något av detta, att kunna vi icke bli större själva, kunna vi åtminstone söka hindra de andra att bli ytterligare större eller laga att de bli en liten smula mindre. Det lyser fram, menar jag, naturligt ovilja mot politiska åskådningar, som ha så stort grepp i folkets förtroende, att de skapa de stora partierna. Kunde man i stället främja uppkomsten av en rad smärre och halvstora partier, ljusnade ju också utsikterna för ett energiskt mellanparti att få lämna denna vågmästarens visserligen mäktiga men dock så initiativlösa roll och i stället få överta ledningen. Man behöver inte vara politisk profet för att se, att dessa möjligheter öppna sig och vidgas, ifall denna motion skulle bifallas.

Nu må det vara ursäktligt, om man på detta sätt söker något analysera de motiv, som kunna ha föresvävat motionärerna. Men det må till ursäkt sägas, att när i denna själviska och egoistiska tid ett parti gör en framstöt, som uppen-

*Ang.
valsättet vid
val till riks-
dagens andra
kammare.
(Forts.)*

Ang.
valsättet vid
val till riks-
dagens andra
kammare.

(Forts.)

barligen, att döma av de sista valresultaten, skulle komma andra till godo, då får det ju ett sken av sådan altruism, oegennyttia och osjälviskhet, inför vilken man åtminstone har rätt att vara en smula tveksam och kritisk den första stunden.

Låt oss i alla fall antaga, att ingen hund ligger begravnen under denna kulle, och låt oss i stället försöka att, som vår lärofader Luther säger, tänka och tala väl om vår nästa och tyda allt till det bästa, låt oss utgå ifrån, att det är ett uteslutande osjälviskt rättvisesintresse och ingenting annat, som förestavar motionerna, alltså tanken på den mest exakta rättvisa, fullständigt likgiltig hur den än verkar och till vilka grupperns favör den än utfaller. Man vill i så fall skapa en valprocedur, så beskaffad, att när den stora processen, om jag så får kalla den, är över och domen skall falla, så göres en matematisk operation, ett domslut så salomoniskt rättvist och samvetsgrant, att nationen skulle kunna säga, att mitt i denna styckeverkens och ofullkomlighetens värld har man dock en sak, som bär fulländningens prägel, och det är uträkningen av de svenska riksdagsmandaten. Man skulle kunna säga, att här har nu på millimetern eller på milligrammet — vilken bild man nu vill använda — skipats rättvisa så fullständigt, att här finns inte ett uns av orättvisa eller anledning till missnöje. Det vore någonting att i denna skröpliga värld klamra sig fast vid, något som ägde någonting av det absolutas karaktär. Onekligen vore ett sådant värde någonting att reflektera på. Dock inställer sig redan tidigt en liten hake: om man skall tillämpa den matematiska exaktheten, varför icke utsträcka tillämpningen till ännu större områden, varför icke tillämpa detta vid förstakammarvalen, varför icke tillämpa det inom varje landstingsområde? Och hur går det överhuvud taget med den successiva förnyelsen? Det blir några, jag vill icke säga skvättröster, men stänkroster, tillspillogivna. Man kan icke i Älvsborgs län t. ex. tillgodogöra sig Norrlandsröster vid landstingsmannaval. Blir icke principen om successiv förnyelse en spårhake, som förhindrar, att vid förstakammarval denna matematiska exakthet får komma i tillämpning? Det måste vara något som gör, att motionärerna hesitera inför tanken att utsträcka detta absoluta krav även till att gälla första kammaren, vilken de väl måtte tillmäta lika stor veneration som den andra, även om de icke själva sitta där.

Emellertid, om man frågar sig, vad som kan ligga bakom hela denna tanke att liksom plocka ihop alla röster, alla meningar i hela vårt land och transformera om dem till riksdagsmän, som man nu vill göra på detta exakta sätt — man kan tycka, att ett sådant mål är väl värt att eftersträva — så tycker jag, att man för att kunna svara på den frågan först måste besvara två spörsmål. Det ena: är detta mål millimeterrättvisa, eftersträvansvärt även ur demokratisk synpunkt? — och det andra: hur högt är det pris, man är beredd betala i så fall?

Jag vill då ifrågasätta, om icke kravet på denna sublimerade millimeter-rättvisa är en slags chimär, som man jagar efter. I utskottsutlåtandet citeras från proportionsvalssakkunniga, att den omständigheten, att det finns en liten meningsriktning, icke är detsamma som ett bevis för att denna också bör vara befogad till en plats inom representationen. — Vi kunna icke neka till, att det skulle kunna uppstå de mest orimliga situationer. Det beror naturligtvis på vilket av de två alternativen, som kommer i tillämpning. Teoretiskt är det ingenting som utesluter, att om fem personer i varje svensk kommun med något gemensamt politiskt eller ekonomiskt intresse sammansluta sig, de skulle kunna skicka en representant hit till Helgeandsholmen. Nu skall man icke säga, att det är bara en konstruktion, som ej är tänkbar. Om nämligen tidningspressens uppgifter äro riktiga, har ett med oss jämförbart rike, Holland, haft den tvetydiga förmånen av en sådan representation. Det har uppgivits,

att några slags ambulerande konstnärer och försäljare av gipsgubbar, oljetryck och andra konstalster av ekonomiska skäl sammanslutit sig och lyckats genom att skramla ihop röster här och där i landet skicka in en representant till riksdagen i Haag — till den kraft och verkan det nu hava kunde. Jag vet icke vad som skulle hindra, att på det sättet små, fullständigt betydelselösa grupper utan ringaste lokala rotfäste i bygderna kunde så att säga skramla ihop det röstetal, som vore erforderligt för att få in en representant i riksdagen.

Ja, man skulle kunna driva denna tankegång litet längre kanske och säga så: vad skulle kunna hindra att, låt oss säga ett sådant där stort tidningsföretag som det, vilket utger den tyvärr varje vecka utkommande »Allt för alla» med 3—400,000 läsare, kunde sätta igång en rörelse för att bevaka ett ekonomiskt intresse och skicka hit en representant till riksdagen. Om man skall använda denna metod att samla ihop liksom från alla dessa rännilar de små röstetal, som skulle kunna åstadkommas, omöjligt vore det icke då att komma fram till sådana verkningar. Att man med dessa metoder kommer att uppfamma tillkomsten av en mängd småpartier, det känna vi allesammans till. I Tyskland är det så, att man har ett minimiantal av 60,000, för vilket man får en representant. År 1924 var det där icke mindre än 14 partier, av vilka det största var det socialdemokratiska med cirka 170 mandat och det minsta det tysk-hannoveranska med endast 2 mandat. Sedan var det hela skalan utefter med ett otal av småpartier. Danskarna ha haft något liknande i det s. k. näringspartiet, som levde och blomstrade en liten kort tid.

Därmed är jag inne, herr talman, på den risk, som inställer sig, då man på det sättet får alla dessa småpartier, som kunna växa fram, att man därigenom rycker undan postamentet för bildandet av fasta och starka regeringar. Det är alldeles uppenbart, och det kan väl åtminstone demokratiens vänner icke ha något intresse av.

Jag tillåter mig dessutom ifrågasätta, om man icke i ett annat avseende köper denna exakta rättvisa till ett alltför dyrt pris, nämligen när man tänker på hur detta utjämningsystem, vilketdera man än använder av de två, kommer att verka på valmännen. Man måste fråga sig: vad är det för ett intresse i att bibehålla valkretsen, då man praktiskt taget hamnar i riksvalkretsen? Det kan då hända, att ett parti, som vinner en seger, låt oss säga i Skåne, skall på grund av en motgång t. ex. uppe i Norrland se sin seger ända i nederlag. Den möjligheten kan finnas efter ett av alternativen. Hur det absolut verkar dödande på det politiska intresset och förtroendet för politik överhuvud taget, det är väl alldeles uppenbart; och även om man säger, att vi inte skola reflektera på linjen med ett slags allmänt utjämningsförfarande i rikets samtliga valkretsar, utan vi kunna fixera mandaten i kretsarna och sedan behålla 10—15 tilläggsmandat, som så att säga reserveras för eventuellt uppkommande orättvisor, så kommer det naturligtvis i alla fall att verka så, att, när dessa representanter väl icke tagas från någon riksvallista, det blir fråga om refuserade storheter i valkretsarna. Tänk oss då att i en krets med en duktig representant, oavsett parti, där vinner man en absolut seger, och man får också sin rättvisa representation. Nå, sedan får man se, att det besegrade motpartiet, som kanske hade ganska undermåliga kandidater, vilket förhållande kanske var orsaken till, att det gick så galet just i den kretsen för det partiet, får på grund av förfarandet med tilläggsmandat i alla fall med hjälp av stänkröster här och där kanske just i den krets, där partiet faktiskt inte borde vara representerat, ett mandat. Det är klart, att en sådan metod måste undergräva valmännens förtroende. Jag tror man kan instämma i vad en liberal talare i första kammaren sade, att alla försök att på något sätt suddas ut sambandet mellan bygden eller kretsen och dess representant,

Ang.
valsättet vid
val till riks-
dagens andra
kammare.
(Forts.)

Ang.
valsättet vid
val till riks-
dagens andra
kammare.
(Forts.)

svår mot en snart femhundraårig tradition i vårt land. För övrigt, måste man inte fråga sig, om det inte på grund av alla dessa fraktions- och underparti-beteckningar, som lämna sådana oanade möjligheter åt valbossarna, det kan komma att bedrivas ett spel, ett slags spekulation med mandaten, som kanske förvandlar partiledningarna till rena valbörser, där alltså den enskilde valmannens förmåga till inflytande blir ännu betydligt mer reducerad. Jag befarar, att man skulle på det sättet kunna arrangera och beräkna på allehanda sätt kupper och få överskådliga verkningar av ett sådant sammanräkningsförfarande.

Jag menar alltså, herr talman, att man genom att gå denna väg skadar, rent av dödar det personliga intresset, och den politiska indifferentismen, som är i växande, blir ytterligare spridd, och vidare, som jag förut tillät mig säga, genom uppkomsten av en sådan rad små partier glider man in i en period av svaga regeringar. Det blir svårare och svårare att bilda en regering. Vi hava ett exempel i Tyskland, där man levde nästan utan regering inemot en månad. Det blev ett slags labilt jämviktsläge mellan ett otal meningsriktningar. Vi förstå, varthän ett sådant parti-tillstånd i längden leder. Det leder till att man får svaga och odugliga regeringar, till folkets avsaknad av en stark ledande hand, och den tager sig uttryck i att man börjar kasta längtansfulla blickar åt ett annat håll, och då är man snart framme vid tanken på diktatur eller oligarki, fåtalsvälde i en eller annan form. Jag menar: skall man gå in för de principer, som uppbära denna folkfrisinnade motion, verkar det på längden dithän, att man undergräver möjligheten för demokratien överhuvud taget, man frambesvärjer så småningom krafter, som till sitt väsen äro demokratiens egentliga fiender.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Genom första kammarens beslut är ju frågans öde redan avgjort för denna gång, och det tjänar därför inte mycket till att diskutera den längre. Men jag tillåter mig likväl att till protokollet anföra min mening i spørsmålet.

Vid en jämförelse mellan den forna enmansvalkretsen och den nuvarande större valkretsen, som proportionalismen tillfört oss, ger jag obetingat företräde åt den förra. Jag förmodar, att jag bland de medlemmar av denna kammare, vilka genom arv övergått från enmansvalkretsen till proportionalismen och den större valkretsen, inte är ensam om denna min uppfattning. I enmansvalkretsen kände valmanskåren till och utsåg själv sin representant. Han utkorades bland män inom valkretsen, som gjort sig bemärkta på grund av sin rättrådighet, sin självständighet i framförandet av sina åsikter och sin duglighet och vilka länge tränats i det kommunala och sociala arbetet inom valkretsen och verkat till gagn för dess utveckling. Inom de med proportionalismen införda stora valkretsarna vilar ansvaret för utseende av kandidater mera på valledningen, och det är på valmötena och genom tidningspressen, som valmännen, åtminstone mera än förr, få lära känna den blivande riksdagsmannen. Genom sin vältalighet vinner han måhända även framgång, men vältaligheten är inte alltid det utmärkande för dugligheten hos den blivande representanten.

Emellertid, vad tjänar det till att i närvarande stund söka få enmansvalkretsen tillbaka. Vi leva i en tid av sammanslutning, sammanslutning på det ekonomiska området, på det sociala området och även på det politiska området. De personliga egenskaperna göra sig icke längre gällande, utan styrkan hos de skilda partierna är det bestämmande. Proportionalismen kunna vi inte komma ifrån. Det är förvisso en död last i den politiska farkosten, men vi måste söka dragas med den i alla fall. Men när vi det göra, så böra vi också se till, huruvida inte det proportionella systemet kan förbättras. Onekligen är det en

svaghet hos detta system, att det inte bereder full rättvisa även åt de mindre partierna. Jag kan visserligen inte anse, att en framgång för det kommunistiska partiet skulle vara för landet gagnelig. Men jag vill inte på ett orättvist sätt hindra detta parti att bli representerat. Jag vill bekämpa det på en annan, klarare linje och med blankare vapen. Jag håller före, att de som hålla på proportionalismen, böra se till, att denna proportionalism verkar fullt rättvist. Gentemot herr Hallén vill jag erinra, att rättvisan mätes inte med metermått, utan den skall utvecklas på alla områden, även om det rör mindre angelägenheter. Man har också här i dag framhållit, att de frisinna böra vara tillfreds med den makt, de nu förfoga över. Detta är fullkomligt riktigt. Herr Hallén ansåg emellertid, att de stora partierna böra ha företräde. Han sade, att om inte de stora partierna ha makt, så kan man inte få till stånd en stark regering. Men, herr Hallén, erkänn, att det politiska livet, demokratiseringen av vårt samhälle gått i de frisinnades tecken. Mellanpartiet har hållit tillbaka, när det gått för fort, och även skjutit på de konservativa, som velat hålla för mycket igen. Jag tror, att framtiden skall bekräfta, att just den upplyftning, som Sverige tagit på det politiska området under senare 10-tal år, varit beroende på, att utvecklingen gått efter de frisinnades linjer.

Herr Hallén yttrade vidare, att vi frisinna borde vara belåtna med den makt vi ha. Jag tror, att den är överskattad. Men det är icke för att skaffa oss själva större makt, som vi väckt motionen, utan därför att vi anse, att när proportionella valsystemet blivit infört, böra vi se till, att det verkar rättvist, och att icke somliga partier på grund av sin större styrka få flera mandat än de borde ha. Jag vet väl, att frågan är fallen för i år. Den har emellertid väckts till liv och kan säkerligen icke dö bort, utan kommer att tagas upp under allmän diskussion. För i år, herr talman, är frågans öde avgjort, och det tjänar intet till att framställa något yrkande.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! När vi för några veckor sedan här i kammaren debatterade frågan om majoritetsval eller val efter den proportionella valmetoden, tillät jag mig framhålla, att vilket system man än här väljer, torde man icke kunna nå den absoluta rättvisan. Jag tillät mig också i det sammanhanget peka på, att de lappar, som satts på det proportionella valsystemet är efter år, icke hade varit enbart till gagn, icke hade enbart hälsats med tillfredsställelse av valmännen ute i landet, och att man borde vara en smula försiktig, när det gäller detta lappande, så att man icke slutligen åstadkommer vad majoritetsvalens anhängare så gärna önska, att man skulle driva lappandet på det proportionella valsystemet dithän, att det bleve den fullständiga katastrofen. Jag kan ej underlåta att säga, att jag betraktar det förslag, som här motionsledes föreligger, såsom en sådan lapp, och jag stärkes ytterligare i denna min uppfattning av det påtagliga intresse, som från åtskilliga majoritetsvalens anhängare under denna debatt har visats just för ett genomförande av denna motion för att, som man ibland öppet har sagt, åstadkomma en fullkomlig katastrof.

På mig verkar förslaget om tilläggsmandat såsom ett folkpsykologiskt felgrepp, om man icke samtidigt är beredd på att övergå till att göra hela riket till en enda valkrets med 230 mandat, därför att valkretsen har varit, är och torde i vårt land komma att förbli det, som är grundläggande för förhållandet mellan den valde och hans valmän. Är det så, att vi utgå från, att valkretsen skulle vara avgörande för valdeltagandet och kandidatnomineringen, måste vi också i konsekvens därmed fordra den principen, att valkretsen måste vara grundläggande för sammanräkningen, icke för ett visst antal riksdagsmandat utan för

Ang.
valsättet vid
val till riks-
dagens andra
kammare.
(Forts.)

alla de riksdagsmandat som skola besättas i riket. Och om vi behålla den principen, att valkretsen är grundläggande för valdeltagandet, och att den är grundläggande för sammanräkningen, då får ju varje parti representanter efter den styrka det kan åstadkomma inom det grundläggande området, som är valkretsen. Om man nu icke godkänner valkretsen som grundläggande, förefaller det mig, som om den rätliniga vägen i detta avseende icke vore att gå fram och kräva för detta proportionella valsysteem en ny lapp, som heter tilläggsmandat, utan göra hela riket till en enda valkrets, som utser 230 riksdagsmän. Man vinner ungefär detsamma med det, men bibehåller det, som dock varit grundläggande i detta land hela tiden för förhållandet mellan en vald riksdagsman och hans valmän. Men lika övertygad som jag är om, att man måste gå den vägen för konsekvensens skull, lika övertygad är jag om, att om vi här skulle besluta att göra hela riket till en valkrets, skulle reaktionen utan tvivel bli så stark, att vi ej skulle få tillfälle att länge använda den, utan vi skulle snart ha majoritetsvalen såsom en följd därav. Är det dithän man vill komma, då förstår jag detta tillstyrkande av den föreliggande motionen. Vill man icke dithän, synes det mig vara bäst att bifalla vad utskottet här föreslagit.

Jag kan ej neka mig att slutligen taga upp och svara ett par ord på det tal, som här hölls från den förste ärade talaren, när han sade, att det icke kan vara något annat än partiegoism, när man från socialdemokratiskt och högerhåll här icke vill gå in för ett bifall till den föreslagna utredningen. Jag skall ej svara för högerhället, och jag kan ej heller svara för alla socialdemokrater i kammaren, men jag vill endast med ett litet exempel visa, att icke min ståndpunkt, vare sig till det proportionella valsystemet eller till det här föreliggande förslaget, är dikterad av någon partiegoism. Ty skulle det vara partiegoism, som skulle vara avgörande för mig, då skulle jag ögonblickligen lägga min röst för majoritetsvals-systemets införande. I det län, jag har äran representera, ha vi gjort en utredning, som visar, att länets uppdelande i enmansvalkretsar med val av en riksdagsman i varje skulle med den absoluta majoritet, som socialdemokraterna ha i 10 av dessa valkretsar, ge till resultat, att 10 socialdemokrater jämte herr Johansson i Kälkebo bleve valda. Jag menar, att det är en egenomlig partiegoism, som vi representera, då man går in för ett bibehållande av proportionalismen, som medför, att vi ha en högerman, två frisinnade och en kommunist på den bänken, som med ett annat valsysteem skulle se helt annorlunda ut. Jag tror, att det är oriktigt att använda sådana argument, som att det är endast partiegoistiska synpunkter, som äro avgörande vid ett ståndpunktstagande till en sådan fråga som den föreliggande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ljunggren: Herr talman! Endast ett par ord. Jag vill till en början understryka, att av alla anföranden i dagens debatt från det socialdemokratiska hållet framgått, att man ansett, att som det nu är, är det icke fullt rättvisa. Det kan också fastslås, att till detta erkännande har man fogat att man icke heller önskar få så full rättvisa, som överhuvud är möjligt, utan man har haft allehanda skäl mot det. Av anförandena har tydligt framgått, att det främst är rädsla för, att »vägmästareställningen» skulle något förändras. Herr Sävström anförde, att de frisinnade spela vägmästarens roll redan nu, och man sálunda ingenting borde ha att erinra. Jag måste bakom detta läsa, att han önskar, att denna roll icke skulle förökas. Det är tydligt, att enligt 1924 års siffror skulle vägmästarpartiet i någon mån åtminstone ökas. Herr Sävström tröstade oss med, att vi borde vara tacksamma och glada som det var. Det är så utomordentligt bra. Samma visa sjöng herr Hallén, när han säger, att bakom

detta ligger något helt annat. Han talade om, att förslaget skulle främja de små partierna. Vågmästaren skulle måhända tjäna någonting därpå. Och han menade, att herr Ekman gjort detta erbjudande, då han ej behöfde taga mandat från sig själv och ge åt andra. Det är sålunda rädslan för detta mellanparti, det är sålunda rädslan för herr C. G. Ekman, som i alla anföranden gjort sig gällande, när det gällt detta förslag. Man har raljerat över, att de frisinnade gå ut för att öva orättvisa åt ingen och rättvisa åt alla. Jag kan ej förstå, varför i detta sammanhang man har anledning att göra så. Det frisinnade partiets hela ställningstagande till realfrågan har alltid visat, att så är förhållandet. På den tiden, när det socialdemokratiska partiet var litet i denna kammare, var det de frisinnade, som alltid och allomstädes fingo gå i bräsch för, att full rättvisa skulle lämnas folket i val. Den allmänna och lika rösträtten, vilka är det, mina herrar, om icke just detta så kalftrade frisinnade parti, som redan från början strävat efter att få denna rätt genomförd! Det har i dessa handlingar visat, att det verkligen omsatt sina tankar att göra det bästa möjliga av rättvisa, och förtjänar därför icke det hän, som i anledning av denna reservation framkommit från riksdagens största parti.

Sedan, när man gått in på själva realfrågan, har man naturligtvis en hel massa skäl, som man anført däremot. Det skulle skada uppkomsten av en stark regering. Jag säger för min del, att jag ser hellre, att svenska folkets vilja kommer till ett rättvist uttryck, än att det må sitta den allra starkaste regering vid ratten. Det första är i alla fall förutsättningen för, att svenska folket skall regeras så, som det självt vill. Ja, i denna egoistiska värld, sade herr Hallén, och i denna skröpliga värld är det märkligt, att det verkligen kan komma fram sådana förslag som detta, då man knappt kan tänka sig, att ett erbjudande kan göras från något håll i denna skröpliga och egoistiska värld, utan att det måste ligga något sämre motiv bakom. Han citerade visserligen Luther och säger, att man skall ej tala illa om sina medmänniskor, men den förra delen av anförandet innehöll detta, att här låge ingenting annat än egoistiska motiv bakom.

Beträffande sedan talet om, att man icke vågat väcka förslag om att man skulle tillämpa detta vid landstingsmannaval, ber jag att få hänvisa herr Hallén till, att det finnes en motion vid denna riksdag, som går ut på, att även vid landstingsmannaval och stadsfullmäktigeval — och sålunda vid val som ha inflytande på valen till riksdagens första kammare — skulle skapas större rättvisa än hittills är fallet. När denna fråga kommer före, har herr Hallén säkert tillfälle, om han så vill, att vara med om att skapa rättvisa i det hänseendet. Men jag gissar, att det då är samma skäl som nu, när det faktiskt är ett förslag, som ligger före. Man kan också i likhet med de sakkunniga — det är visst icke sagt i denna kammare — säga, att de smärre partierna få inrikta sig på att förstärka sina lokala rotfästen för att på den vägen öka sitt representantantal. Jag tror, att detta icke gäller enbart de små partierna, utan att alla partier ha skäl att se till att få sina rotfästen så starka som möjligt. Jag tänker, att icke minst socialdemokraterna och högern ha anledning att göra detta, ty vid varje val frestas rätt hårt dessa rotfästen, som man talar om. När man talar om, att det skulle bli smärre partier, så vill jag spörja: Är man rädd för, att de frisinnade skola tillväxa och vågmästaren bli för stark eller utgår man från, att där skulle ingen förändring ske? Äro herrarna i det socialdemokratiska partiet rädda för att detta skall sönderfalla? Då förstår jag naturligtvis, att man får litet att invända mot detta. Då är det indirekt partiegoistiska intressen även där, om det nödvändigt skall vara det på andra håll. Jag skall be att för min del få säga, att det må vara med den politiska makten och de politiska intressena hur som helst, det riktigaste är, att man håller sig till rättvisan. Och om ett mål är felaktigt behandlat, så bör man få resning i målet i stället

*Ang.
valsättet vid
val till riksdagens andra
kammare.*

(Forts.)

Ang.
valsättet vid
val till riks-
dagens andra
kammare.
(Forts.)

för att sätta sig däremot. Jag ber med hänvisning till vad som står i reservationen och vad som sagts förut få ansluta mig till densamma.

Herr Vennerström: Herr talman! Jag föranleddes anhålla om ordet på grund av den föregående ärade talarens anförande, som föreföll mig bäras av en väl stark fariseism, som icke borde användas från ett håll, där man företräder religiösa intressen. Det var icke fullt samma fariseiska tankegång från herr Bäckströms sida, men när den kom till fullödigt uttryck hos herr Ljunggren, ansåg jag ur rättvisans synpunkt en liten protest vara av behovet påkallad. När herr Ljunggren talade om att de frisinna ensamma företräda rättvisan och rättfärdigheten och att socialdemokraterna framför allt men därjämte högerpartiet företräda orättfärdigheten i samhället åtminstone i detta fall, bör herr Ljunggren erinra sig, att denna fråga har en viss föregående historisk utveckling bakom sig. Herr Bäckström erinrade om förut bortgångne store män i andra kammaren, om Hjalmar Branting, och vi hörde, att herr Bäckströms skyddspatron, herr Bergström i första kammaren, gjorde samma erinran vid frågans behandling i första kammaren. Det sades, att hade den mannen levat, så hade säkerligen han gått in för rättfärdigheten, men nu var det småskurna män i stället och därför hade det socialdemokratiska partiet kommit att hamna i den uppenbara orättfärdigheten. Då man är inne på den historiska utvecklingen, borde de frisinna ägna en tanke även åt andra bortgångna store män såsom Karl Staaff eller en sådan man som Fridtjuv Berg, som även han tillhörde stockholmsbänken. När jag ser herr Lindman sitta på spänn där nere, vill jag erinra om frågans behandling 1907, då dessa store män stodo i skarpaste möjliga motsats mot hela den proportionella valmetoden. Då voro majoritetsvalens främjare rättfärdiga, och då voro anhängarna av den proportionella valmetoden orättfärdiga. Den gången var herr David Bergström, som var en av det liberala partiets inpiskare, den främste motståndaren mot den proportionella rättvisan. Man talar om bortgångne store män, men då tror jag, herr talman, att herrar frisinna ha en liten anledning att erinra sig själva, att man icke skall slunga sten, när man sitter i mycket, mycket sköra glashus.

Jag vill erkänna, att naturligtvis är det en viss liten avvikning från rättvisan att icke erhålla fullständigt proportionell rättfärdighet. Jag erkänner, att det är en smula orättfärdighet och kanske icke så litet. Jag erkänner det utan vidare reservation, och jag skulle vara benägen att medverka till att taga bort densamma, om någon metod kunde anvisas, som icke skapade nya orättvisor i stället för dem som man vill om möjligt taga bort.

Nu är saken den, att de frisinna ha anvisat två vägar, den ena med s. k. tilläggsmandat, extra riksdagsmandat, och den andra vägen med en genomförd överföring av mandat mellan valkretsarna.

Går man in på den första metoden med 15 tilläggsmandat, vill jag för min del erinra om att med en sådan metod hamnar man i en annan orättvisa i stället för den man vill upphäva. Det är så med dessa 15 tilläggsmandat, att på rikslistan gäller som bekant icke bostadsbandet. Det gör att det bleve de smärre partierna, som finge dessa 15 mandat. För dem komme realiter icke att gälla bostadsbandet, utan de kunde utplacera stockholmarna, ehuru de icke, i vad gäller t. ex. det kommunistiska partiet, kunde få ett enda mandat i Stockholm. För det liberala partiet bleve situationen en annan. De ha varit starka nog att taga in herr Eliel Löfgren. Men i varje fall skulle de utom honom med hjälp av riksvallistan och med hjälp av icke bostadsband få ytterligare ett mandat på röster i landsbygden, som de kunde plocka fram. Jag har icke något emot att upphäva bostadsbandet. Tvärtom, jag har motionerat om det. Men jag anser, att skola vi taga bort bostadsbandet, skola vi taga bort det för varje parti och icke bara för de smärre partierna såsom de frisinna göra. Går man in för de

15 tilläggsmandaten på en rikslista utan bostadsband, så innebär det bostadsbandets upphävande för de smärre partierna men dess bibehållande för de större partierna, nämligen i fråga om socialdemokraterna och högern. Jag ställde den frågan till en av herr Ljunggrens store män i konstitutionsutskottet, herr David Bergström, om han ville vara med om att upphäva bostadsbandet för alla partier, men jag fick icke något svar, och jag är viss om att de frisinnade icke vilja vara med om att upphäva det, som rättfärdigheten kräver, för varje politiskt parti.

Går jag till den andra av de av de frisinnade antydda utvägarna, den om överföring av mandat mellan valkretsarna, så kommer detta att verka på det sättet, att i en sådan valkrets, där exempelvis den siste av de av ett parti valda fått låt mig säga 5.000 röster i den valkretsen, så skall detta mandat kasseras och en annan man inväljas, som erhållit låt mig säga 4.500 röster. Det skulle kunna hända i en av liberalernas starkaste kretsar, nämligen herr Bäckströms. Från den finnas 3 frisinnade representanter i andra kammaren. Det kunde hända, att den siste frisinnade icke skulle komma att placeras utan att i denna krets skulle inväljas en högerman, en bondeförbundare eller en socialdemokrat, som erhållit en mindre röstsumma än den valde frisinnade. Om detta skulle hända, skulle herr Bäckström säkerligen vara den förste att protestera. Och jag tror, att man skulle säga, att en sådan valmetod vore orättfärdig, som skapade nya orättvisor i stället för dem man velat med den fullständiga proportionella rättvisan bringa ur världen.

Jag erkänner, såsom jag redan sagt, att orättfärdigheter finnas, men när icke någon framkomlig metod, som icke skapar nya orättfärdigheter i stället för dem man vill upphäva, kunnat pekats på, måste jag utan vidare yrka bifall till utskottets framställning.

Herr Ljunggren: Herr talman! Jag skall endast be att få säga ett par ord med anledning av den siste ärade talarens yttrande.

Han ansåg, att den förste talaren från vårt håll herr Bäckström hade ett visst fog för sitt framträdande i denna fråga, men när jag uppträdde i samma fråga, skulle det vara väl stark fariseism, då jag, enligt hans förmenande, må hända mer än den förste talaren — jag har fattat uttalandet så — företrädde religiösa intressen. Då vill jag säga för det första, att detta att beskylla en kammarledamot för fariseism eller att tala om en motion som fariseisk är synnerligen anmärkningsvärt. För det andra skulle jag vilja säga, i den mån jag eventuellt kan anses representera religiösa intressen, att det rättfärdighetskrav, som hävdas i omhandlade frisinnade motion, står i intimaste samband och i enlighet med den kristna religionen. Jag tänker, att åtminstone en vers ur Skriften har den siste ärade talaren hört: »Vad I viljen att människorna skola göra Eder, det gören I ock dem.» Jag tar mig friheten betona, att det yrkande om största möjliga rättvisa vid politiska val som här förts fram står i full överensstämmelse med huvudtanken i dessa ord. Jag behöver icke svara för någon annan än mig själv, men i det avseendet ber jag få säga, att den ärade talaren har ingen rätt att tillägga mig annan avsikt med mitt instämmande i reservationen än den av mig själv uttalade. Han talade om, att jag och mina meningsfränder gjort oss skyldiga till fariseism. Jag tar mig friheten bestämt protestera mot ett sådant uttalande. Om en grupp i riksdagen har en viss åsikt, bör den också få framföra denna åsikt med de skäl den kan åberopa, utan att dylika smådeord böra opåtalat få sägas.

Jag vet icke, om den ärade talaren, då han kallat de frisinnade fariseér, därmed velat uppdelna mänskligheten i två delar eller i, vad som i Skriften kallas »publikaner» och »fariseér», och han i så fall räknat sig själv höra till publikanerna. Är så förhållandet, vill jag gärna till den ärade talaren få uttala

*Ang.
valsättet vid
val till riksdagens andra
kammare.
(Forts.)*

Ang.
sättet vid
val till riks-
dagens andra
kammare.
(Forts.)

den önskan, att han också verkligen ville handla som publikanen, gå och bättra sig, vilket förvisso vore en stor vinst för denna frågas lyckliga lösning.

Herr Bäckström: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av ett yttrande av herr Vennerström.

Han missuppfattade ett uttalande av mig, då han betecknade det som att »slunga sten». Vad gällde det? Jo, jag kom i samband med en historia från Holland, som dragits i en högertidning, att påminna om liknande toner från samma håll i de gamla tiderna, då det gällde de stora reformerna om allmän rösträtt och om kvinnans rösträtt, och om den tid, då den förste socialdemokraten inträdde i denna kammare och då den förste verkliga arbetarrepresentanten fick säte och stämma i riksförsamlingen. Och så tillade jag: jag finner ett sådant sätt att inblanda denna historia från Holland i den fråga, som nu föreligger, icke på sin plats, ty minnet av de stora hädangångna och vår känedom om dem, som fortfarande representera arbetarpartiet i denna kammare och deras verk bör avhålla från sådant. I något annat sammanhang har icke herr Branting åsyftats i mitt anförande. Kallas detta att »slunga sten», då står mitt förstånd stilla.

Herr Vennerström: Herr talman! Herr Bäckströms förstånd må stå stilla hur mycket som helst, men jag vill till kammarens protokoll ha antecknat, att man har från de frisinna »slungat sten», ehuru de själva bo i sköra glashus.

Då vi kommit in på religionspolitiken i stället för politiken och då herr Ljunggren sjungit en litania om detta, vill jag ur herr Ljunggrens första anförande erinra om att han framhöll mot de andra partierna, socialdemokraterna och högern, att de icke ville rättvisa. Herr Ljunggren ansåg, att hans parti ville rättvisa, men att de andra partierna icke ville rättvisa. Och när herr Ljunggren talade om publikaner och syndare, vill jag erinra om en annan fras av herr Ljunggren, då han nämligen talade om vår argumentering som »de obotfärdigas skäl». De orden använde herr Ljunggren. Och när man stämplar en saklig argumentering från vårt håll på sådant sätt — märk från samma frisinna parti, som 1907 och de andra åren, då den proportionella valmetoden behandlades, gick emot varje form av proportionell rättvisa — så vill jag ha energiskt antecknat till protokollet, att det är från herrarnas sida man slungat sten, ehuru man själv sitter i glashus.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr David K. Bergström m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Om lag angående fartygs bemanning m. m. Å föredragningslistan var härefter uppfört första lagutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av väckt motion med förslag till lag angående fartygs bemanning m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 286, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Lövgren* i Nyborg m. fl. föreslagit, att riksdagen måtte för sin del antaga ett vid motionen fogat förslag till lag angående fartygs bemanning ävensom, därest detta bifölles, ett likaledes vid motionen fogat förslag till lag angående läkarintyg för sjöfolk.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga frågan om

fastställandet av en bemanningsskala under förnyat övervägande samt, efter verkställd överarbetning av skeppstjänstkommitterades förslag och sedan riksdagen beretts tillfälle att däröver avgiva yttrande, fastställa de bestämmelser, som i ifrågavarande hänseende kunde befinnas lämpliga.

Om
lag angående
fartygs bemanning
m. m.
(Forts.)

Vid utlåtandet voro fogade

dels reservationer:

av herr *Hederstierna*;

av herrar *V. Edward Larson*, *Fehr* och *Jansson* i Edsbäcken; samt

av herrar *Nilsson* i Antnäs och *Johanson* i Huskvarna i vilka reservationer. ehuru på olika grunder, yrkats, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

dels ock reservation av fru *Östlund* utan angivet yrkande.

Efter föredragning av utskottets hemställen yttrade:

Herr **Jansson** i Edsbäcken: Herr talman! Såsom framgår av detta utlåtande, har herr Lövgren i Nyborg väckt en motion, vari han hemställt, att riksdagen måtte för sin del antaga ett vid motionen fogat förslag till lag angående fartygs bemanning ävensom, därest detta bifölles, ett likaledes vid motionen fogat förslag till lag angående läkarintyg för sjöfolk.

Utskottet har för sin del icke vågat gå så långt som motionären, utan har hemställt om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t ville taga frågan om fastställandet av en bemanningsskala under förnyat övervägande. I fråga om detta utskottets utlåtande — det är majoriteten, som hemställt om en sådan skrivelse — befinnes det, att majoriteten är så ytterst svag, att av utskottets 14 ledamöter 7 äro reservanter och att således det endast är 7, som stå för utskottets utlåtande.

Av dessa reservanter tillhör jag den mellersta gruppen, vilken återfinnes på sid. 5 i utlåtandet. Jag har nämligen ansett det onödigt för att icke säga obehövt, att riksdagen nu skulle skriva och anhålla om en sådan sak. När vi ha en socialdemokratisk regering, borde man kunna vänta, att den utan vår begäran kommer fram med förslag i enlighet med motionärens önskan. Därför ha vi ansett, att det icke är nödigt att för närvarande genom särskild skrivelse erinra Kungl. Maj:t därom, att det ankommer på Kungl. Maj:t att, i den mån så finnes lämpligt, ånyo ägna uppmärksamhet åt frågan om vidare beredning av det i skeppstjänstkommitterades förslag berörda ärendet, och hava vi därför hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. De andra reservationerna ha olika motivering, men klämman är densamma i alla tre slagen av reservationer eller att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka avslag på utskottets hemställen och bifall till den reservation, som jag biträtt, eller den av herrar Edw. Larson, Fehr och undertecknad avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Fru **Östlund**: Herr talman! Jag anser det lämpligt att redan nu med anledning av herr Janssons i Edsbäcken omnämnande av att det finnes många reservationer till utskottets utlåtande, anmäla, att då jag reserverat mig i år, har jag gjort det av samma anledning, som föregående gång samma motion var före till behandling. Då denna motion i år till innehåll och yrkande är alldeles lika den motion, som väcktes 1924, och jag då hade tillfälle framföra mina betänkligheter, har jag i dag begärt ordet endast för att få antecknat, att jag reserverat mig nu som då *endast* i den punkten av motionen, där det ifråga-

Om
lag angående
fartygs beman-
ning m. m.
(Forts.)

sättes förbud för kvinnlig kökspersonal ombord å fartyg. Ingenting har nämligen inträffat sedan dess, som kunnat föranleda mig att ändra uppfattning, snarare tvärtom, i det att sjöfarande kvinnor erhållit uppgift från internationella arbetsbyrå i Genève, att det icke i något annat lands lagstiftning förekommer något förbud för kvinna att utföra ifrågavarande arbete; och det finnes kvinnor i skeppstjänst även utom vårt land.

Med anledning härav ber jag, herr talman, att i övrigt få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lövgren i Nyborg: Herr talman, mina damer och herrar! Om jag först upptar den anmärkning, som fru Östlund riktat mot förslaget, så vill jag säga, att det ingalunda är någon stor kardinalpunkt för mig, men när skeppstjänstkommitterade ha utarbetat sitt förslag och där gått in för en viss begränsning i vad gäller användning av kvinnor som kökspersonal på de å utrikes ort gående lastfartygen och när det dessutom finnes en fullkomligt enhällig opinion bland de sjöfarande om detta, så ansåg jag det såsom en enkel lojalitet gentemot den arbetargrupp, vars talan jag här för, att medtaga förslaget sådant skeppstjänstkommitterade ha formulerat det. När man säger, att det i andra länder icke sättes i fråga eller finnes en sådan särslagstiftning, vill jag därtill svara, att där man icke har några missförhållanden, behöver man icke göra någon lagstiftning. Ty det är väl bekant, att det överhuvud taget icke förekommer på andra än svenska och i någon mån finska fartyg, att man har kvinnlig kökspersonal på lastbåtar. Men längre ha vi icke gått i detta förslag, utan vi ha ansett, att det finnes rimliga skäl, varför det borde givas rätt för kvinnlig kökspersonal att arbeta i kustfart och på passagerarefartyg, och jag tänker, att kvinnorna själva äro bäst gagnade av att de förhållanden, som man kan beteckna såsom missförhållanden, borttagas från fartygen. Men jag skall gärna vara med om varje dispensbestämmelse, som gör det möjligt för alla nuvarande sjöfarande kvinnor att behålla sina platser och icke bli kränkta av den lagstiftning, som här ifrågasättes.

Sedan skall jag be att få komma över till själva huvudsaken, och då måste jag konstatera, att det är en betänklig svängning i de frisinnades ståndpunkt i denna fråga från förra gången den behandlades till nu. Jag vet icke, om det är en allmän önskan att komma socialdemokratien till livs, som ligger bakom, och som gör, att man är fullkomligt blind för de sakskäl, som tala för en lagstiftning på detta område, eller vad det är, som ligger bakom, men märkvärdigt är det i alla fall. Det blir så mycket märkligare, sett mot bakgrunden av de faktiska missförhållanden, som råda ombord på våra fartyg.

Det har senast i dag sagts i första kammaren av professor Wohlin, att man icke kan påvisa något fall under senare tid, när en sjöolycka inträffat på grund därav, att ett fartyg varit underbemannat; och då menar man, att när man icke kan påvisa detta, finnas icke heller några skäl för en lagstiftning. Detta förhållande måste emellertid ses mot bakgrunden av den lagstiftning, som här gäller, den lagstiftning, som en befälhavare på fartyg är underkastad. Sjölagens nuvarande bestämmelser i denna punkt säga blott kort och gott, att befälhavare skall tillse, att fartyget är behörigen bemannat. Om det nu sker en sjöolycka och befälhavaren vid sjöförklaringen kommer och säger, att när fartyget gick under, berodde det därpå, att fartyget var underbemannat, har han samtidigt strafflagen över sig för sin uraktlåtenhet att sköta sitt fartyg på ett betryggande sätt. Det kan väl icke rimligen begäras, att en befälhavare vid en sjöförklaring skall formulera förklaringen på sådant sätt, att han själv faller under strafflagens bestämmelser.

Men när befälhavarna komma tillsammans på en kongress med befälhavareföreningen, då får man veta befälhavarnas verkliga ståndpunkt. År 1925 sam-

manträdde de i Köpenhamn, och direktör Larsson i fartygsbefälhavareföreningen yttrade då i det avseendet följande: »I detta land har saknaden av bestämmelser för fartygs bemanning vid många tillfällen ställt en befälhavare i mycket brydsamma situationer. I sjölagen finnes nämligen föreskrivet, att 'fartyg skall vara bemannat på ett betryggande sätt', och om så ej är fallet göres befälhavaren ansvarig därför. Skulle denne av någon anledning göra förfrågan hos den myndighet, som har att övervaka sjöfartssäkerheten, vilken bemanning som anses betryggande för hans fartyg, lämnas härpå ej något direkt svar. Ett så stort ansvar kan denna institution ej påtaga sig i avsaknad av närmare bestämmelser. Ej heller vilja sjömanshusombudsmännen lämna ett sådant. En för befälhavarens framställning oförstående redare kan därför utöva en oerhörd påtryckning, när det gäller att bestämma fartygets bemanning. Redaren har ju alltid det hotet i beredskap: 'Passar det ej kapten, så finnes nog annan, som ej hyser betänkligheter.' Befälhavaren har under sådana omständigheter ställts inför valet att antingen fasthålla vid sin fordran, i vilket fall avsked följer, eller ock att gå till sjöss med en bemanning, som han själv anser icke kunna fylla lagens bud.» — Jag tycker, att det är ganska komprometterande för vårt land att ha en så usel lagstiftning på detta område, att icke en befälhavare med stöd av densamma skall kunna hävda sin ställning gentemot ett egoistiskt redarintresse, som vill skicka fartyget ut underbemannat.

Så fortsätter vidare direktör Larsson och säger: »Nuvarande bestämmelser äro sådana, att de hos sjöfolket väcka rent löje, och den senare tidens händelser ha ytterligare understrukit lagens olämplighet. Under sjömansstrejken gingo de allra flesta fartyg på kusten utan besättning. Hela bemanningen utgjordes av befälhavaren, två styrmän och två maskinister. Även på fartyg destinerade till utrikes ort inträffade detta. Men ej ens i sådana fall, där besättning helt saknades, ansågo sig myndigheterna kunna ingripa. Möjligen var det viljan som ej fanns. Man sökte emellertid skydd bakom lagparagrafer och förordningar.»

Man talar jämt och ständigt från rederiintressenas sida om de svårigheter i den internationella konkurrensen, som skulle bli en följd av ett bifall till förslaget. Men jag är ganska säker på att det vore en kungsväg fram till verkliga ordnade förhållanden och till att få bort den illojala konkurrens, som nu finns, och som icke minst utövas från våra egna fartygs sida.

Jag fann här i vintras i en engelsk tidning en notis, som är ganska betecknande för huru man ser på denna illojala konkurrens. Man säger där: »Våra fartyg bli lidande. Utländska fartyg underbjuda de brittiska fartygen på grund av låga löner. Av 65 fartyg, som under förra veckan ankommo till Hull, voro 25 brittiska fartyg, och återstoden var av en annan nationalitet. Inom vissa kretsar gör man gällande, att anledningen till att de engelska fartygen ligga stilla beror därpå, att de på grund av manskapets höga löner icke kunna hålla lika låga fraktsatser som andra länders fartyg.» Sedan förklarar ombudsmanen i den engelska sjömansunionen, att det är andra orsaker, som äro skulden till detta, och han säger: »Ingen kan väl säga, att nio pund i månaden, alltså 165 svenska kronor ungefär, är för hög lön för en fullt befaren sjöman. Det är riktigare att se detta problem från en annan synvinkel och säga, att vissa andra länder kunna genom en skandalös underbetalning av sina sjömän uppträda såsom illojala konkurrenter.»

Låt oss nu se huru bemanningen ombord på ett svenskt fartyg ter sig i jämförelse med bemanningen på ett engelskt fartyg! När vi på ett svenskt fartyg ha en besättning av sex man i skansen, två matrosar och fyra pojkar, har det engelska fartyget med säkerhet fyra matrosar och två pojkar, möjligen fem matrosar och en pojke. Klart är det då, att, när en jungmans hyra utgår med omkring 40 å 60 kronor i månaden blir det en illojal konkurrens, när

*Om
lag angående
fartygs beman-
ning m. m.
(Forts.)*

Om
lag angående
fartygs beman-
ning m. m.
(Forts.)

härtill också kommer, att numerären på däcksbesättningen i de flesta fall är mindre på svenska fartyg än på de engelska.

Nu finns det knappast något område, där en internationell lagstiftning är lättare att genomföra än här. Det har visat sig tiderna igenom. Under medeltiden, när förhållandena voro mycket mera vittskiftande än nu, hade man för Medelhavets vidkommande praktiskt taget blott en sjölag nämligen den, som gick under namnet »Consolado del mare», och för Östersjöns vidkommande hade man Visby vattenrätt, såsom den hette, som praktiskt taget gällde för alla sjöfarande nationer norr om Engelska kanalen. Detta bör visa, att en internationell lagstiftning i fråga om bemanningen av fartyg är mycket lätt att åstadkomma och skulle utan tvivel bidra till att göra förhållandena ombord på ett fartyg ordnade och drägliga.

Då frågar man sig om orsaken till att redarna stå så oförstående inför kravet på en behörig bemanning av fartyg. Jag skall be att få svara — och jag tror icke, att någon kan jäva det — att redarna kunna stå så fullkomligt likgiltiga inför bemanningsförhållandena ombord på ett fartyg av den anledningen, att assurancesväsendets organisation är sådan, att redarna hållas skadeslösa, om fartyget kommer fram eller icke, och de kunna fullkomligt bortse från de risker, som manskapet och i många fall passagerarna löpa inför en underbemanning av våra fartyg. Funnes nämligen icke denna möjlighet att assurera och försäkra sig mot alla risker, skulle bemanningen ombord vara en annan, än den nu är.

Jag skall icke upptaga tiden längre med att diskutera denna fråga, ty jag förstår, att man är förstockad på den borgerliga sidan och kommer att avslå förslaget nu, såsom man gjorde för ett par år sedan. Men nog måste jag säga, att det är ett underligt sätt från de frisinnades sida att hålla fast vid det humanitära och radikala arv, som de ändå ha från det föregående.

Nu skall jag be att få göra en anmärkning gentemot det påstående, som framförts, att det vore olämpligt att ha denna lagstiftning i form av en civillag och att man borde ha den i form av en kungl. förordning. Alla, som haft något med sjölagen och med sjömannaförhållanden att göra under det senaste årtiondet, ha blivit åtskilligt misstänksamma gentemot Kungl. Maj:t, alldeles oavsett, om det är en socialdemokratisk regering eller vad färg den har. Ty ännu den dag, som är, har den enda del av 1914 års lagstiftning, d. v. s. förordningen om fartygs byggande och utrustning, den enda del, som skulle tillföra manskapet några fördelar, icke trätt i kraft. Redarintresset har alltså fått uppskov med bostadsförordningens ikraftträdande. Det är 6 kapitlet i förordningen om fartygs byggande och utrustning. När man ser detta, får det ursäktas, om vi blivit litet misstänksamma mot en Kungl. Maj:ts förordning och mot den administrativa lagstiftningen och hellre se, att detta blir stadfäst som en civillag.

Medveten som jag är om att jag icke har någon utsikt med att framställa ett yrkande om bifall till min motion i den formulering, som den fått, skall jag göra ett försök med att yrka bifall till utskottets förslag, ehuru jag måste säga, att det icke är tillfredsställande, och att det icke blir en tillfredsställande lagstiftning på detta område, förrän man kommit fram till en i lag föreskriven bemanningsförordning som gör, att män icke kan skicka ut våra fartyg till sjöss med en bemanning, som icke är betryggande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Johanson** i Huskvarna: Herr talman! Utöver den motivering, som herr Nilsson i Antnäs och jag fogat vid utskottsbetänkandet såsom grund för vårt avslagsyrkande, vill jag erinra om det förhållandet, att skeppstjänstkommitterade framlade sitt förslag redan år 1920. Från den tiden ha vi haft

regeringar med olika politisk åskådning, och trots detta har ingen av dessa under denna tid ansett sig böra framlägga för riksdagen något förslag om bemanningsskala för svenska fartyg. Detta synes mig vara ett starkt skäl för riksdagen att icke nu gå regeringen i förväg eller på något sätt binda sig för en lagstiftning på detta område, i synnerhet som ju en regering alltid har bättre tillfälle och förutsättningar att ingående sätta sig in i en fråga som denna och bedöma densamma.

Från vår synpunkt synes detta så mycket mera riktigt, som det under de senaste åren pågått ett livligt lagstiftningsarbete på sjöfartens område. Till detta vill jag tillägga, att jag för min personliga del anser det vara en synnerligen svår uppgift att i lag bestämma en bemanningsskala. Det skulle kanske möjligen vara lättare att komma därhän genom att kunna bestämma ålder och även betygsgrader, men däremot är det svårt att i lag bestämma, huru ett fartyg i det ena eller andra fallet skall vara bemannat, i all synnerhet som det på sjöfartsområdet förekommer mycket olika förhållanden. Jag säger icke detta på grund av en personlig erfarenhet, men jag har den uppfattningen, att det skulle vara en ganska svår uppgift. För övrigt var det ju skeppstjänstkommitterades mening, då de framlade sitt förslag, att det icke skulle bli i form av en civillag utan man skulle åstadkomma detta på den administrativa vägen.

Så vill jag säga till herr Lövgren med anledning av hans anförande, att frågan för närvarande ligger hos regeringen, och den har ju tillfälle att när som helst taga den under omprövning och göra en överarbetning av skeppstjänstkommitterades förslag och sedan framlägga detsamma, om den anser det nödvändigt och nyttigt. Ur konkurrenssynpunkten, som här anförts, är det klart, att det väl är regeringen, som i första hand åtminstone borde ha förutsättningar för att kunna bedöma, huru långt man överhuvud bör gå i lagstiftningsväg på detta område, för att därmed icke skada vår sjöfartsnäring — detta i synnerhet som vi för närvarande ha en regering, som vi väl icke borde miss-tänka för att sakna intresse för något sådant som detta.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets förslag.

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet för att yrka bifall till utskottets förslag, och jag vill beledsaga detta yrkande med några få ord.

Såsom det redan erinrats, förelåg denna fråga vid 1924 års riksdag, och vid detta tillfälle beslöt denna kammare en skrivelse i enlighet med utskottets hemställen, då däremot första kammaren gick på avslag. Den motion, som i år föreligger, är i stort densamma, som förelåg år 1924, och utskottet har också vid detta tillfälle ställt sig på precis samma ståndpunkt som då, och i sitt tillstyrkande av en skrivelse har utskottet åberopat den motivering, som då framfördes.

Motståndarna till detta skrivelseförslag om en bemanningslag eller förordning ha för denna sin ståndpunkt anført olika synpunkter. Man kan kanske säga att i regel såsom ett skäl mot en bemanningsskala anförts, att vi böra på detta område iakttaga den största varsamhet, enär ett ingripande på lagstiftningsväg lätteligen kan framkalla svårigheter och försvåra den svenska sjöfarten i förhållande till den utländska.

Vidare har i år av några reservanter i utskottet framförts en annan synpunkt för deras avståndstagande. Det är herrar Fehr och Edw. Larsson i Lerdala från första kammaren och därjämte från andra kammaren den förste talaren här, herr Jansson i Edsbäcken. De anføra i år såsom motiv för sitt ställningstagande, att de anse en riksdagsskrivelse obehövlig, då ju Kungl. Maj:t har möjlighet att taga upp denna fråga utan någon skrivelse från riksdagen.

Om
lag angående
fartygs beman-
ning m. m.
(Forts.)

Om
lag angående
fartygs bemanning m. m.
(Forts.)

Ja, herr Johanson i Huskvarna var i sitt anförande inne på precis samma sak, och jag vill endast säga för min del, att dessa herrar ha naturligtvis fullkomligt rätt uti att Kungl. Maj:t har denna rätt att taga upp frågan utan någon skrivelse från riksdagen. Det förvånade mig dock litet att höra en sådan man som herr Jansson i Edsbäcken vid detta tillfälle intaga en sådan ståndpunkt, som att det icke behövs en skrivelse, därför att Kungl. Maj:t kan taga upp saken ändå. Det är ju ändå icke så länge sedan, herr Jansson, när vi i en annan fråga hade olika uppfattningar, och då herr Jansson företrädde en helt annan uppfattning än nu. Jag skall be att få erinra om att den fråga, som då var uppe, gällde en motion, som var väckt av herr Ekman i första kammaren. Då hade emellertid herr Jansson visst icke den uppfattning, han företräder i dag, utan då ansåg han, att en skrivelse var av behovet påkallad, för att det skulle göras något från Kungl. Maj:ts sida.

Jag vet icke, om detta herr Janssons och hans medreservanterns yttrande skall anses endast som de obotfärdigas förhinder för att de ingenting vilja göra, eller hur man skall fatta det. Hade dessa herrar ändå velat vara med om att göra något på detta område, ser det ut, som om de skulle intagit samma ställning som utskottsmajoriteten har gjort. Men det kan ju icke gagna frågans framgång att här vilja bestämt slå fast, att det endast har varit de obotfärdigas förhinder. Vi få väl taga herr Jansson på orden och till dagens protokoll anteckna, att herr Jansson och hans medreservanter hysa det livligaste intresse för denna fråga; och att de icke vilja vara med om någon skrivelse, har endast berott därpå, att de anse en skrivelse obehövlig, därför att Kungl. Maj:t både kan och kommer att handla, utan att riksdagen skriver.

Så är det en annan reservant, som i dag varit uppe och talat, nämligen fru Östlund. Om den reservation, som hon har avgivit, vill jag endast säga, att utskottet har ju icke gått in i någon detaljprövning utav det förslag, som här föreligger till bemanningsskala, varken i den ena eller den andra punkten, och utskottet har sålunda icke tagit ställning till den detalj, som fru Östlund här har talat om. Jag har sålunda icke någon anledning att ifrån utskottets sida vidare beröra den saken.

Jag skall i stället beröra en annan synpunkt, som förefaller mig vara av stor betydelse. Man har här anført, att då det gäller lagstiftning på detta område, är varsamhet av nöden. Ja, den uppfattningen hysa vi säkerligen alla. Utskottsmajoriteten har också hyst den uppfattningen, att varsamhet är av nöden, och det har särskilt varit därför, kan man ju säga, som utskottet icke har velat gå på ett bifall av motionen utan i stället stannat för ett förslag till en skrivelse. Även om man emellertid erkänner, att varsamhet är av nöden, får naturligtvis icke denna varsamhet drivas så långt, att man ingenting gör, att inga åtgärder vidtagas, där åtgärder äro starkt av behovet påkallade.

Nu kan jag naturligtvis icke av egen erfarenhet uttala mig om behovet av åtgärder i denna sak, men när man efter de handlingar, som finnas, och de meningsyttringar, som framkommit, försöker att bilda sig en uppfattning, har jag blivit övertygad om att åtgärder äro behövlige. Visserligen har också den meningen framkommit, att man icke behöver göra något, men de, som bäst känna förhållandena på detta område, torde väl vara de, som vistas på sjön ombord å fartygen. Från sjömännens sida, som allra hårdast drabbas av de förhållanden, som äro rådande, framföres gång efter annan krav på åtgärder, som göra bemanningen på de svenska fartygen till något annat, än vad den nu är. När man dessutom ser, att sjömännen icke äro ensamma om att förfäktat denna uppfattning, utan att de ha stöd av dem, som stå dem nära i tjänsten, av deras förmän, har man väl anledning att tro, att det är fullgoda skäl och bevis framdragna för att något behöver göras.

Herr Lövgren i Nyborg har i sitt anförande i dag citerat något ur ett före-

drag, som hölls vid ett tillfälle av direktören i Sveriges fartygsbefälhavareförening. Jag skall taga mig friheten att även jag ur ett av hans föredrag, berörande just denna fråga, om behov av en bemanningsskala föreligger eller ej, citera följande. Direktör Larsson ställde upp den frågan: Är en bemanningsskala nödvändig? Han besvarade den på följande sätt: »Det avgörande för myndigheter och riksdag är och bör vara, om de ombordvarandes liv samt fartygens och lastens säkerhet kräver en sådan förordning. Andra intressen få ej göra sig gällande. — Om bemanningen understiger en viss minimigräns, så uppstår en fara, som blir större, ju mera denna gräns understiges. Här om torde nog också alla vara eniga, men när så är, borde det väl även vara samhällets skyldighet tillse, att man genom lämpliga bestämmelser förhindrar, att liv och gods utsätts för risker, som kunna undvikas.»

Vad som här av denne man anföres, förefaller mig vara av sådan art, att vi alla böra kunna ge det vår fulla anslutning. Det är naturligtvis icke möjligt för den, som icke har närmare kännedom om förhållandena på sjön, att yttra sig om detaljer i en bemanningsskala, och litet var ha vi nog här i riksdagen, om vi sett på detta förslag, förstått, att det är mycket svårt. Vi behöva ju emellertid icke vid detta tillfälle ha trängt in i dessa detaljer, ty det är icke dessa detaljer, som det nu gäller att yttra sig om. Införandet av en bemanningsskala är dock, som jag förut har angivit med stöd av direktör Larssons yttrande, både ett sjöfolkets och ett samhällsintresse, och detta böra vi kunna fatta och förstå, även om vi icke äro kompetenta att sätta oss in i alla detaljer.

Jag ber härutöver att få erinra om, vilket även har påpekats vid tidigare tillfällen, när vi behandlat denna lag, att redan i vår nuvarande sjölag finns en bestämmelse om att fartyg skola vara behörigen bemannade. När man då går in för en skrivelse, på sätt som utskottet här har föreslagit, går man icke in för någon ny princip i sjölagen eller någon ny princip på detta område, ty principen finns redan nu. Den generella bestämmelse, som nu finns i sjölagen, har emellertid visat sig icke vara till fyllest, och därför bör denna generella bestämmelse kompletteras på något sätt.

Ja, herr talman, det skulle, utöver vad jag nu har haft att anföra, kanske vara något mera att tillägga, men jag skall stanna vid vad jag nu har anfört. Jag kan dock icke uraktlåta, när jag hörde, att herr Jansson i Edsbäcken på nytt begärde ordet och sålunda skall upp efter mig, att säga, att det väckte min förvåning, när herr Jansson i sitt anförande talade om den svaga majoritet, som står för detta utskottsforstag. Ja, herr Jansson i Edsbäcken, det förvånade mig verkligen, att herr Jansson ville tala om detta, ty herr Jansson vet lika väl som jag, att när utskottet fattade sitt beslut, var majoriteten större, än vad den är nu. Att på ett nästan hänfullt sätt i dag draga fram, att majoriteten är liten, när det beror på att de ledamöter och det parti, som tidigare stått på samma ståndpunkt som utskottsmajoriteten nu gör, har ändrat mening, tycker jag verkligen icke kläder så särdeles mycket.

Slutligen vill jag säga ett par ord med anledning av motionärens yttrande. Han sade, att han ansåg, att det skulle vara bättre med en lag, som han har föreslagit, än att som utskottet gå in för en administrativ förordning. Ja, naturligtvis kan det anföras sådana skäl, som herr Lövgren i Nyborg har gjort, för att en lag är bättre än en administrativ författning. År 1924 intog emellertid utskottet den ståndpunkten, att för att en bemanningsskala skulle bli så smidig som möjligt och för att det skulle bli möjligt att anpassa den efter tidens förhållanden, skulle det vara bättre att ha en administrativ förordning än en lag, och vi ha icke, när vi i år ha behandlat denna fråga, haft anledning att gå ifrån denna uppfattning, som vi vid det tillfället uttalade.

Med dessa ord, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om
lag angående
fartygs beman-
ning m. m.
(Forts.)

Om
lag angående
fartygs beman-
ning m. m.
(Forts.)

Herr Jansson i Edsbäcken: Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av ett yttrande av herr Lövgren i Nyborg, men medan det är färskare i minnet, skall jag först be att få bemöta något, som den siste ärade talaren anförde. Han kritiserade mig, därför att jag nu icke varit med om utskottets förslag, när jag tidigare varit med om det. Jag vill verkligen uppfordra honom att bevisa, när jag har varit med om detta förslag. Jag har icke varit med om det förut, och jag är icke med om det nu heller.

Eftersom han har relaterat något av förhållandena i utskottet, när vi behandlade denna fråga, skall jag också be att få säga något om den saken. Jag vill då meddela, att det icke förekom någon diskussion alls, utan det bara klubbades, och då må man väl ha rätt att reservera sig. Jag kan aldrig tänka mig, att man vill taga bort reservationsrätten, även om ett förslag klubbas. Det visade sig ju sedan, att det var lika många reservanter som de, som stodo för majoritet.

Herr Lövgren i Nyborg klandrade också de frisinna. Jag har redan svarat, att jag anser mig fri från denna beskyllning. Jag förstår icke, varför herr Lövgren icke lika gärna kan klandra Kungl. Maj:t, som icke kommit fram med något förslag. De sakkunnigas förslag har ju länge förelegat till prövning, men det har fått vila. Icke är det vårt fel, icke är det mitt fel, att det icke har kommit fram.

Är det emellertid någon av herrarna, som skulle på rak arm vilja vara med om att godkänna herr Lövgrens motion? Den ena delen av motionen innehåller icke mindre än 85 paragrafer och den andra delen 14 paragrafer, och motionen omfattar icke mindre än 56 sidor. Jag undrar, hur många av kammarens ledamöter, som ha läst den, om det överhuvud taget är någon utom herr Lövgren själv och kanske några inom utskottet. Jag misstänker, att de äro lätt räknade, som ha läst motionen. Jag förstår den icke, och man har väl rätt att förutsätta, att Kungl. Maj:t, som har makt att tillkalla personer, som förstå detta bättre än vi göra, kommer med ett förslag i sinom tid.

Huvudskälet varför jag ställde mig som reservant var, att jag ansåg, att en så stor fråga borde komma från Kungl. Maj:t och icke från en enskild motionär. Det har väl aldrig någonsin förekommit i den svenska riksdagens annaler, att riksdagen har godkänt ett lagförslag om 85 paragrafer, som kommit från en enskild motionär. Tar jag fel, må det ursäktas, men jag tror det icke.

Jag skall icke upptaga tiden längre utan ber att få vidhålla mitt förra yrkande.

Herr Johanson i Huskvarna: Herr talman! Jag ber att få komplettera mitt förra yrkande på det sättet, att jag samtidigt med att jag yrkar avslag på utskottets förslag ber att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Nilsson i Antnäs och undertecknad.

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Jag skall endast be att få säga till herr Jansson i Edsbäcken, att jag icke har sagt, att herr Jansson ändrat uppfattning, utan jag talade om det parti, som han tillhör. Jag har icke någon möjlighet att bevisa, om herr Jansson ändrat uppfattning eller ej. Jag anser det för övrigt icke vara någon skam att ändra uppfattning, visst icke. Jag kan som sagt icke bevisa, att herr Jansson ändrat uppfattning, men det torde ej heller vara möjligt för herr Jansson att bevisa motsatsen.

Vad är det emellertid för mening att tala om herr Lövgrens motion på det sätt, som herr Jansson nu gjorde? Ingen i utskottet har ju föreslagit ett bifall till herr Lövgrens motion, utan utskottsmajoriteten föreslår ju i stället en skrivelse. Herr Lövgren själv har icke yrkat bifall till motionen. Det kan väl då icke vara riktigt att inge de av kammarens ledamöter, som icke haft tillfälle att

närmare sätta sig in i frågan, den uppfattningen, att det här gäller att antaga ett helt lagkomplex. Det är det ju icke alls frågan om.

Jag ber att få vidhålla mitt förra yrkande.

Om lag angående fartygs bemanning m. m.

(Forts.)

Herr **Lövgren** i Nyborg: Herr talman! Med anledning av herr Janssons i Edsbäcken senaste anförande skall jag be att få relatera sakens gång i denna fråga.

Min motion grundar sig ju på skeppstjänstkommitterades utredning och är sålunda framkommen efter grundligt övervägande och debatterande inom denna kommitté. När jag sedan utav skäl som jag har angivit vid föregående tillfällen, och som jag också har angivit i dag, har gått in för att det borde vara en civillag i stället för en administrativ författning, är det därför, att med den kännedom jag har om förhållandena på sjön, vet jag, att bemanningsskalan i den form, som den har fått i förslaget, är så smidig, att den väl kan ligga till grund för bemanningen under praktiskt taget oöverskådlig tid framåt. Man har nämligen redan i bemanningsskalan tagit hänsyn till de förändringar, som den tekniska utvecklingen kan medföra. Det är icke alls på det där konstiga sättet, som man vill göra gällande, att det skall vara nödvändigt att justera den i olika riktningar år efter år.

Vidare vill jag säga, att när departementschefen på hösten 1923 tog ställning till skeppstjänstkommitterades förslag, förklarade han — det var professor Wohlin — att något skäl att nu gå in för denna lagstiftning icke fanns efter det flitiga lagstiftningsarbete, som hade bedrivits på sjöfartens område. Nu är det ju ett faktum, att det icke hade gjorts någon lagstiftning på sjöfartens område till den dag, när professor Wohlin hade detta yttrande, annat än beträffande arbetstiden till sjöss. Sjöarbetstidslagen har emellertid så vida latituder till förmån för redaresynpunkterna, att vi nu på område efter område med arbetsorganisationernas hjälp pressa oss till en kortare arbetstid än den, som redarna skulle ha rätt att taga ut efter lagens bestämmelser. Man kan överhuvud taget icke tala om någon oerhörd lagstiftning på detta område.

När sedan 1924 års riksdag samlades, framfördes motionen i riksdagen såsom partimotion i bägge kamrarna. Resultatet blev avslag, och då kan det icke vara förvånande, om Kungl. Maj:t har underlåtit att taga upp förslaget, när det så nyligen som år 1924 har konstaterats, att riksdagens majoritet icke vill vara med om denna lagstiftning. Men om jag nu i detta förhållande kan finna en nödortfölig ursäkt för att Kungl. Maj:t icke tagit upp förslaget, så skulle jag icke kunna finna någon ursäkt för mig själv, om jag nu underlåtit att föra fram ett förslag, som är önskvärt och som är nödvändigt, för så vitt vi från riksdagens sida skola taga tillbörlig hänsyn till det folk, som skall bemanna våra fartyg.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **Lithander**: Herr talman! Jag ber för min del att få yrka rent avslag på utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr V. Edward Larson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herrar Nilsson i Antnäs och Johanson i Huskvarna samt 4:o) avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl av herr Jansson i Edsbäcken, varför herr talmannen

Om
lag angående
fartygs beman-
ning m. m.
(Forts.)

för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka därvid den under 4:o angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren avslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av 19 § i lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Ang.
stämpelav-
giften vid köp
och byte av
fondpapper.

Till behandling upptogs vidare bevillningsutskottets betänkande, nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillfällig höjning av beloppen för den i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper stadgade stämpelavgiften ävensom i ämnet väckta motioner.

I en den 22 januari 1926 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 42, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Förordning om fortsatt tillfällig höjning av beloppen för den i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper stadgade stämpelavgiften.

Häri genom förordnas, att den stämpelavgift, varom stadgas i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper, fortfarande till och med den 30 juni 1927 skall utgå med de i förordningen den 13 april 1922 (nr 175) om ändrad lydelse av 3 § i förstnämnda förordning stadgade belopp, med rätt för Konungen att, om särskilda förhållanden därtill föranleda, förordna om stämpelavgiftens nedsättande till lägst de belopp, vilka i motsvarande fall utgingo enligt förordningen den 15 augusti 1913 (nr 191) om ändrad lydelse av 3 § i omförmälda förordning den 6 november 1908.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition väckta likalydande motioner, nr 225

i första kammaren av herr *Fehr* och nr 351 i andra kammaren av herr *Hamrin*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen ville, med avslag å nämnda proposition för sin del antaga följande

*Ang.
stämpelav-
giften vid köp
och byte av
fondpapper.*
(Forts.)

Förordning om viss fortsatt tillfällig höjning av beloppen för den i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper stadgade stämpelavgiften.

Häri genom förordnas, att den stämpelavgift, varom stadgas i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper, fortfarande till och med den 30 juni 1927 skall, såvitt gäller obligationer, utgå med de i förordningen den 13 april 1922 (nr 175) om ändrad lydelse av 3 § i förstnämnda förordning stadgade belopp, med rätt för Konungen att, om särskilda förhållanden därtill föranleda, förordna om stämpelavgiftens nedsättande till lägst de belopp, vilka i motsvarande fall utgingo enligt förordningen den 15 augusti 1913 (nr 191) om ändrad lydelse av 3 § i oförmälda förordning den 6 november 1908.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motioner bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Röing*, *Johan Nilsson* i Kristianstad, *Pers* och *Borell*, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava annan i reservationen angiven lydelse; samt

av herr *Lithander*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Röing: Herr talman, mina damer och herrar! Trots att jag till fullo delar de åsikter, som uttalats i den av herr Hamrin väckta motionen, har jag dock vid motionens behandling i bevillningsutskottet av statsfinansiella skäl nödgats biträda utskottets avslagsyrkande. Som kammarens ledamöter funnit av det föreliggande utskottsbetänkandet, har såväl utskottsmajoriteten som utskottsminoriteten enat sig om detta avslagsyrkande. Men minoriteten inom bevillningsutskottet har ansett lämpligt, att det vid detta tillfälle i motiveringen göres ett principuttalande, vilket närmast återfinnes nederst på sid. 5 i den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen, i vilken det framhålles, att »en sänkning av den i motionerna avsedda stämpelavgiften bör vidtagas, så snart detta med hänsyn till det statsfinansiella läget prövas kunna ske». Var och en som önskar, att snarast möjligt sunda förhållanden på alla områden inom det ekonomiska livet åter införas, så att bland annat bankerna icke längre behöva ligga inne med infrusna aktieposter, bör vara intresserad av att den nuvarande höga fondstämpelbeskattningen, som kom till stånd under kriget och kristiden, snarast möjligt avvecklas och att dessa stämpelavgifter återföras till de belopp, som gällde före kristidens höjningar.

Första kammaren har, enligt vad jag nyss erfarit, godkänt den motivering, som reservationen innehåller. Jag tillåter mig, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan, men med den motivering, som är avgiven i den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr Lithander: Herr talman! Jag har för min del antecknat en blank reservation till det föreliggande betänkandet. Jag har gjort det därför, att jag anser, att vi borde ha väntat med att behandla denna fråga, till dess att budgetberäkningen förelagat. Då hade vi bättre vetat, vad vi gjorde. För min

Ang.
stämpelav-
giften vid köp
och byte av
fondpapper.
(Forts.)

del har jag haft sympatier för den motion, som avgivits av herr Fehr i första kammaren och herr Hamrin i denna kammare, och det är min uppfattning, att vi förr eller senare böra komma därhän, att vi bifalla motionen.

Jag har, herr talman, med dessa ord velat angiva min ställning till frågan.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Såsom det här är sagt, är skillnaden mellan utskottets yttrande och den föreliggande reservationen ingen, vad kläm- men beträffar. Däremot föreligger i avseende å motiveringen den skillnaden, att reservanterna, såsom utskottets ordförande här framhållit, velat redan nu göra ett principuttalande, att denna skatt, så snart den statsfinansiella ställ- ningen det medgiver, skall undergå en sänkning. Utskottsmajoriteten har ställt sig på den ståndpunkten, att lika litet som det vid innevarande års riksdag på grund av det statsfinansiella läget varit möjligt att i större eller mindre grad, antingen som motionärerna föreslagit eller på annat sätt, sänka de nu utgående stämpelavgifterna, lika litet bör man binda sig för att denna skatt skall under- gå en sänkning, så snart möjlighet därtill föreligger. Utskottet har i stället gått på den linjen, att hela denna fråga bör hållas öppen, så att när den åter- kommer och det statsfinansiella läget är sådant, att den kan upptagas till verk- lig prövning, man skall pröva den på samma sätt, som man prövar förslag om sänkning av andra skattesatser. Det är denna mening, som utskottet velat hävda, och jag tror, att den i den föreliggande situationen är den riktigaste.

Jag ber, herr talman, att med anförande av dessa synpunkter få yrka bifall till utskottets hemställan såväl i fråga om kläm- men som motiveringen.

Häruti instämde herr *Olsson* i Ramsta.

Herr **Hamrin**: Herr talman! Jag finner det ganska naturligt, att man såväl i utskottet som i kammaren ställer sig betänksam mot ett sådant förslag som det, jag framfört i denna kammare. Man anser givetvis, att när man skall gå in för en skattesänkning, man bör placera sitt intresse på andra punkter än den, som här i motionen blivit berörd.

Det är dock på det sättet, att denna oerhörda förhöjning av stämpelskatten å fondpapper kom till i ett visst syfte och under en upprörd tid. Jag ber att i korthet få erinra därom, att när sista förhöjningen skedde år 1918, förekom här i landet en alldeles oerhörd spekulation i fråga om aktier och obligationer, kan- ske mest i fråga om de förstnämnda, och riksdagen vidtog då den åtgärden att genom denna kraftiga förhöjning av stämpelavgifterna försöka åtminstone i någon mån stävja denna spekulation. Jag skulle vilja göra gällande, att denna förhöjning skedde mindre för att öka statsinkomsterna än fastmer för att hejda spekulationen. Ser man på förhållandena, sådana de gestalta sig för närvaran- de, tror jag, att man kan säga, att de äro totalt förändrade. I stället för att beklaga oss över våldsamt spekulation på aktiemarknaden, tror jag, att vi snarare med all rätt kunna säga, att det för närvarande visas så litet intresse för särskildt industripapper, att detta i viss mån är anledningen till att det för när- varande torde vara omöjligt att investera nytt kapital i industrieföretag, som eventuellt behövde ökat tillskott.

Det finns ju också en annan uppfattning rörande dessa affärer, för vilken man ibland får höra uttryck, och det är den, att all spekulation på detta område är av ondo. Så är emellertid icke förhållandet, och jag har glatt mig över, att man icke i utskottsutlåtandet eller i den här förda diskussionen ifrån anhängar- na av utskottsutlåtandets sida försökt framföra en sådan synpunkt. Det är dock så, att vill man ha ordnade affärer på detta område, är man hänvisad till fond- börsen. Därigenom undgår man det jobberi på aktiemarknaden, som säkerligen skulle uppstå, om man saknade denna regulator.

Nu har emellertid, herr talman, såsom här blivit framhållet såväl av herr Röing som av herr Lithander, den statsfinansiella synpunkten blivit den förhärskande. Det har framhållits, att man inte kan bifalla motionen med hänsyn till den minskning i inkomsterna, som skulle uppstå genom en sänkning av fondstämpeln. Jag vill härtill endast i korthet gemmåla, att jag tror det är mycket svårt att beräkna verkningarna av en sådan sänkning. Det kan sättas i fråga, huruvida inte genom en återgång till de avgifter, som voro gällande före kris-tiden, i verkligheten en större omsättning skulle kompensera sänkningen.

Härmed må emellertid förhålla sig hur som helst. Det finns en annan synpunkt, som jag skall be att i korthet få beröra, därför att man icke vare sig i utskottets utlåtande eller här i kammaren, såvitt jag kunnat fatta, berört densamma. Det är ju så, att enligt de nu gällande bestämmelserna beträffande avgifter vid försäljning av aktier och obligationer, utgå dessa avgifter endast med halva beloppet, därest den ena kontrahenten är utländsk medborgare, eller rättare sagt om affären sker mellan person, bosatt i utlandet, och person, bosatt inom Sverige. Såvitt jag kan förstå, är detta en fullkomligt orimlig bestämmelse. Densamma tillkom under en tid, då helt andra förhållanden voro rådande, än vad som nu är fallet. Jag förmodar, att denna bestämmelse ej har observerats av herr statsrådet, men i varje fall har den inte blivit berörd på ringaste sätt i den kungl. propositionen och ej heller i utskottets utlåtande. Bestämmelsen tillkom på den tiden, då vi hade anledning att underlätta försäljning av vissa slag av obligationer till utlandet. Jag tänker då närmast på sådana obligationer, som utgivnas av de kommunala samhälligheterna. Numera äro emellertid förhållandena fullkomligt förändrade. F. n. är det tvärtom så, att det är utlänningar, som köpa här i Sverige, och som placera pengar dels i aktier och dels i obligationer. Jag kan ta ett enda exempel: det är inte så länge sedan här i landet placerades med hänsyn till våra tillgångar och ekonomiska resurser inte så små belopp i ett kaffelån av någon av Centralamerikas republiker.

Härvid stämpelbeläggas köpen med endast halva beloppet. Detta synes mig vara ett orimligt förfarande, och jag skulle vilja tillåta mig att vördsamt vädja till herr statsrådet att beakta denna synpunkt vid uppgörandet av en kommande statsbudget.

Som frågan nu ligger, herr talman, skall jag emellertid inskränka mig till vad jag här anfört, och jag ber att få hemställa om bifall till den reservation, som blivit avgiven av herr Röing med flera.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan, men med godkännande av den motivering, som innefattades i den av herr Röing m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Slutligen föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa inrikes postavgifter, ävensom väckt motion angående postbefordringsavgiften för vissa utgivarekorsband; och begärdes ordet därvid av

Herr **Mosesson**, som yttrade: Herr talman! Bevillningsutskottet har, såsom kammarens ledamöter finna, hemställt om avslag på den motion, som jag här har väckt, och som går ut på att låta mindre utgivarkorsband få befordras för en avgift, som inte är högre än den avgift, som vissa större utgivarkors-

*Ang.
stämpelav-
giften vid köp
och byte av
fondpapper.
(Forts.)*

band åsättas. När utskottet nu har hemställt, att denna motion måtte avlivas, vill jag till detta säga, att, såvitt jag kan förstå, har det just inte förelegat några skäl för utskottet att intaga en sådan ståndpunkt. Det finns enligt min mening en inre motsägelse hos bevillningsutskottet. Samtidigt som det samma hemställer hos kammaren, att den i fjol godkända propositionen måtte erhålla förlängd giltighetstid ytterligare ett år, hemställer det om avslag på en motion, som bygger just på den förutsättningen, att den av utskottet förordade taxan är skälig. Om utskottet haft den meningen, att den taxa, för vilken det nu tillstyrker förlängd giltighet, icke är lämplig, utan för låg, så hade givetvis utskottet bort ge uttryck åt denna sin mening.

Jag utgår sålunda ifrån, att det aktade bevillningsutskottet inte är tvetungat, utan menar, att det förslag, som poststyrelsen och Kungl. Maj:t framställt rörande avgiften för befordring av utgivarkorsband, är lämpligt avvägt. Om nu alltså för ett visst skäligt pris postverket befordrar en tidning, som väger låt oss säga 25 gram för försändelse, så frågar jag, om det är rätt och lämpligt att taga mer betalt, om en utgivare vill befordra en tidning, som väger 20, 15, 10 eller 5 gram för försändelse. Jag har i min motion hemställt, att sådana små utgivarförsändelser skola taxeras, såsom om de vägde 25 gram för försändelse, men denna motion har utskottet nu för sin del inte velat vara med om.

Utskottet har inhämtat yttrande av chefen för inrikes taxebyrån, och denna säger på följande sätt: »Med hänsyn emellertid till den orättvisa de nuvarande bestämmelsernas tillämpning kan anses medföra för vissa tidningar, lärer generalpoststyrelsen icke vilja motsätta sig en ändring i förevarande hänseende under förutsättning att det system, som sättes i stället, är så enkelt, att postverkets arbete med utgivarkorsbanden icke åtminstone i nämnvärd grad ökas.» Och vidare säger samme byråchef med hänsyn till det förslag, som här framställts: »Såsom sammanfattning av vad här ovan anförts tillåter jag mig framhålla, att det varken ur allmänhetens eller postverkets synpunkt är önskvärt, att portobestämmelserna alltför ofta ändras, men att, om man vill undanröja de olägenheter, som obestridligen äro förenade med det nuvarande avgiftssystemet för utgivarkorsband, den i motionen nr 268 föreslagna utvägen att, utan uttagande av en tilläggsavgift per försändelse, vid taxeringen betrakta lättare försändelser såsom hållande en viss högre vikt, synes erbjuda en förhållandevis enkel och god lösning av frågan.» — — — — —
»Med hänsyn härtill och då det ur ekonomisk synpunkt icke är av större betydelse för postverket, om viktgränsen sättes till 40 eller 25 gram, torde vad i motionen föreslagits kunna anses vara för postverket tillfredsställande.»

Men, sedan utskottet fått detta svar ifrån chefen för postverkets inre taxebyrå, så säger sig utskottet inte desto mindre sakna underlag för att bedöma frågan. Utan att vara elak skulle jag vilja fråga de ärade ledamöterna av bevillningsutskottet: på vad sätt skall utskottet få det erforderliga underlag, som behövs för att kunna bedöma frågan? Inte menar väl utskottet, att den taxa, som nu tillämpats ett år, verkar på annat sätt, om den tillämpas två år eller tio år? Den verkar väl, så länge den är gällande, på samma sätt. Och om det är så, att utskottet menar, att det är rätt och lämpligt att åsätta en viss avgift för en försändelse med en viss vikt, så kan jag inte förstå, att det är rätt och tillbörligt att taga mera för en försändelse, som väger mindre. I varje fall hoppas jag, att vad utskottet än kan få för ett underlag i framtiden för bedömande av denna fråga, det inte måtte vara en sådan uppfattning, att det är lämpligt att taga mera betalt för en lättare försändelse, som brevbäraren har i sin väska, än för en tyngre av samma slag.

Jag skall emellertid inte reta bevillningsutskottets ärade ordförande till iver

genom att hemställa om bifall till min motion, utan jag skall vänta på att han måtte för framtiden få underlag för prövning av ärendet.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet:

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av till ecklesiastikt ändamål anslagen jord; och

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lindring i arrendevillkoren för vissa arrendatorer av kronans jordbruksdomäner; samt

från jordbruksutskottet:

nr 117, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 132, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till befrämjande av export av hästar till Sovjet-Ryssland m. m.;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från klockarbostället i Örkellunga församling;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt område i Arbrå socken av Gävleborgs län;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och vissa enskilda personer i Boden;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till engelska episkopalförsamlingen i Stockholm av tomt för församlingens kyrka;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av tomter till egnahemsbyggnader från det till Strängnäs hospital anslagna förra biskopsbostället 2 mantal Sundby nr 1 i Strängnäs socken;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst ägoutbyte mellan kronan och Nitroglycerinaktiebolaget; samt

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av vissa områden å Djurgården.

§ 9.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 31, angående godkännande av mellan Sverige samt Norge, Danmark och Finland undertecknade konventioner angående fredligt avgörande av tvister;

nr 32, angående godkännande av en mellan Sverige och Polen undertecknad förliknings- och skiljedomstraktat;

nr 33, angående godkännande av en mellan Sverige och Tjeckoslovakien undertecknad förliknings- och skiljedomstraktat;

nr 34, angående lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 35, angående ändring i 12 § lagen om rätt till litterära och musikaliska verk;

nr 36, angående förslag till ändrad lydelse av 1, 13, 14 och 23 §§ i lagen den 30 maj 1919 om rätt till verk av bildande konst;

nr 46, angående lag om skyldighet för vissa näringsidkare att biträda vid arbetet med industriens krigsorganisation m. m.;

nr 47, rörande förslag till lag angående meddelande av förbud för barn att idka viss försäljning;

nr 48, rörande förslag till lag angående anskaffande av fartyg för krigsmaktens ställande på krigsfot (fartygsuttagningslag);

nr 49, angående lag om ändrad lydelse av 17 kap. 4 § handelsbalken;

nr 50, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 3, 8 och 9 §§ i lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning; samt

nr 51, angående ändrad lydelse av rubrikerna 301 och 302 i tulltaxan.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 81, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa ändringsarbeten vid garnisonssjukhuset i Stockholm m. m.;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till upprätthållande av bank- och fondinspektionens verksamhet;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till täckande av kostnader för dyrtidstillägg åt befattningshavare i de till handelsdepartementet hörande ämbetsverk och kårer;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning för viss personal vid statens järnvägar; och

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till täckande av kostnader för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, tillhörande utrikesdepartementet samt beskickningar och konsulat;

bankoutskottets

utlåtande, nr 31, i anledning av väckta motioner om förbättring i pensionsvillkoren för vissa förmän och arbetare vid flottans varv m. fl.; samt

memorial, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkterna 3 och 7 av elfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till pensionering av till arbetarpersonal hänförliga anställningshavare vid allmänna civilförvaltningen och försvarsväsendet; och

memorial, nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkten 29 av elfte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för bidrag till riksförsäkringsanstaltens förvaltningskostnader för handhavande av ärenden rörande ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upplåtelse under åborätt av viss jord m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 kap. 13 § giftermålsbalken m. m.;

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående lagbestämmelser rörande handeln med utsädesvaror; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående framläggande för riksdagen av en plan för sinnessjukvårdens ordnande.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Gustafson</i> i Vimmerby	under	3 dagar fr. o. m.	den	15 april,
» <i>Ericson</i> i Boxholm	»	5 » »	»	15 »
» <i>Lithander</i>	»	6 » »	»	16 »
» <i>Karlsson</i> i Nynäshamn	»	den 15 april,		
» <i>Jeppsson</i>	»	2 dagar fr. o. m.	den	15 april,
» <i>Sjölander</i>	»	3 » »	»	15 » och
» andre vice talmannen <i>Nilsson</i>	»	3 » »	»	17 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.37 e. m.

In fidem
Per Cronvall.